

ΜΟΥΣΙΚΟΛΟΓΙΚΗ ΣΕΙΡΑ Ζ'.

ΛΟΓΟΣ ΠΑΝΗΓΥΡΙΚΟΣ

ΠΕΡΙ ΤΗΣ ΚΑΘ' ΗΜΑΣ

ΕΚΚΛΗΣΙΑΣΤΙΚΗΣ ΜΟΥΣΙΚΗΣ

ΣΥΝΤΑΧΘΕΙΣ

ΚΑΤ' ΕΝΤΟΛΗΝ ΤΟΥ ΕΝ ΑΘΗΝΑΙΣ

ΕΚΚΛΗΣΙΑΣΤΙΚΟΥ ΜΟΥΣΙΚΟΥ ΣΥΛΛΟΓΟΥ

ΚΑΙ ΑΠΑΓΓΕΛΘΕΙΣ

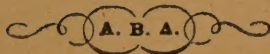
ΕΝ ΤΗ ΑΙΘΟΥΣΗ ΑΥΤΟΥ ΤΗ Δ' ΔΕΚΕΜΒΡΙΟΥ 1874

Πρώτη έκταξίς τῆς συστάσεως αὐτοῦ ἡμέρα

ΥΠΟ

Η. ΚΟΥΠΙΤΩΡΗ

ΤΟΤΕ ΜΕΝ ΕΠΙΤΙΜΟΥ ΜΕΛΟΥΣ ΤΟΥ ΣΥΛΛΟΓΟΥ, ΝΥΝ ΔΕ
ΠΡΟΕΔΡΟΥ ΑΥΤΟΥ

ΑΘΗΝΗΣΙ

ΕΚ ΤΟΥ ΤΥΠΟΓΡΑΦΕΙΟΥ ΤΗΣ ΦΙΛΟΚΑΛΙΑΣ

21 — ΟΔΟΣ ΑΣΚΛΗΠΙΟΥ — 21

1876

ΒΙΒΛΙΟΠΩΛΕΙΟΝ ΝΟΤΗ ΚΑΡΑΒΙΑ ♦ ΑΘΗΝΑΙ

ML
3000
K68
1876a

A Gift From the Library of

Frank Desby

PAUL G. MANOLIS LIBRARY
of the
PATRIARCH ATHENAGORAS
ORTHODOX INSTITUTE
at the Graduate Theological Union
Berkeley, California

ΛΟΓΟΣ ΠΑΝΗΓΥΡΙΚΟΣ

ΠΕΡΙ ΤΗΣ ΚΑΘ' ΗΜΑΣ

ΕΚΚΛΗΣΙΑΣΤΙΚΗΣ ΜΟΥΣΙΚΗΣ

ΣΥΝΤΑΧΘΕΙΣ

ΚΑΤ'ΕΝΤΟΛΗΝ ΤΟΥ ΕΝ ΑΘΗΝΑΙΣ

ΕΚΚΛΗΣΙΑΣΤΙΚΟΥ ΜΟΥΣΙΚΟΥ ΣΥΛΛΟΓΟΥ

ΚΑΙ ΑΠΑΓΓΕΛΘΕΙΣ

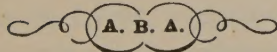
ΕΝ ΤΗ ΑΙΘΟΥΣΗ ΑΥΤΟΥ ΤΗ Δ' ΔΕΚΕΜΒΡΙΟΥ 1874

Πρώτη ἐπετείω τῆς συστάσεως αὐτοῦ ἡμέρᾳ

ΥΠΟ

Η. ΚΟΥΝΙΩΡΗ

ΤΟΤΕ ΜΕΝ ΕΠΙΤΙΜΟΥ ΜΕΛΟΥΣ ΤΟΥ ΣΥΛΛΟΓΟΥ, ΝΥΝ ΔΕ
ΠΡΟΕΔΡΟΥ ΑΥΤΟΥ

ΑΘΗΝΗΣΙ

ΕΚ ΤΟΥ ΤΥΠΟΓΡΑΦΕΙΟΥ ΤΗΣ ΦΙΛΟΚΑΛΙΑΣ

21 — ΟΔΟΣ ΑΣΚΛΗΠΙΟΥ — 21

1876

Ο ΕΝ ΑΘΗΝΑΙΣ

ΕΚΚΛΗΣΙΑΣΤΙΚΟΣ ΜΟΥΣΙΚΟΣ ΣΥΛΛΟΓΟΣ

ΠΡΟΣ ΤΟΝ ΚΥΡΙΟΝ Π. ΚΟΥΠΙΤΩΡΗΝ

Μίλος ἐπίτιμον τοῦ Ἐκκλησιαστικοῦ Μουσικοῦ Συλλόγου καὶ Καθηγητὴν
τοῦ ἑνταῦθα Γυμνασίου.

Ἀξιότιμε Κύριε,

Γινώσκει ἡ ὑμετέρα σοφολογιότης, ὅτι ὁ Σύλλογος ἡμῶν, εἰς ὃν περιποιεῖ τιμὴν ἡ κατὰτάξις ὑμῶν, τελεῖ τῇ δ' τοῦ προσεχοῦς μηνὸς Δεκεμβρίου τὴν ἐπέτειον αὐτοῦ ἑορτήν, ἕνεκα τοῦ κατ' ἐκείνην τὴν ἡμέραν ἑορταζομένου ἁγίου Ἰωάννου τοῦ Δαμασκηνοῦ, τοῦ μεγάλου τῆς ἐκκλησίας ᾠσματογράφου καὶ θεμελιωτοῦ τῆς ἐκκλησιαστικῆς μουσικῆς.

Τούτου δ' ἕνεκα ὁ Σύλλογος δημοσίᾳ συνεδριάσας ἐκανόνισε δεόντως τὰ τῆς τελετῆς, συμφώνως πρὸς τὸ κοινοποιούμενον ἐν ἀντιγράφῳ πρόγραμμα τῆς ἐπιτροπῆς. Ἐπὶ δὲ τοῦ ζητήματος τῆς ἐν τῇ αἰθούσῃ αὐτοῦ ἀπαγγελίας τοῦ καταλλήλου λόγου τῇ ἑσπέρᾳ τῆς ἑορτῆς, ἀπεφάνητο ὁμοψήφως κατὰ τὸ ἐν ἀντιγράφῳ κοινοποιούμενον ἀπόσπασμα πρακτικῶν συνεδριάσεως τῆς 40^{ης} τρέχοντος μηνὸς ν' ἀνατεθῇ ὑμῖν ἡ σύνταξις αὐτοῦ, ἀποβλέψας εἰς τὴν ὑμετέραν σοφολογιότητα τόσῳ μᾶλλον, ὅσῳ πλείονα κέκτηται βεβαιότητα περὶ τῶν κοσμοῦντων ὑμᾶς εὐγενῶν αἰσθημάτων ὑπὲρ παντὸς μὲν πρὸς τὸ θεῖον ἀναγομένου, ἰδίᾳ δὲ ὑπὲρ τοῦ τόσον ὕψηλου καὶ ἱεροῦ σκοποῦ τοῦ ἡμετέρου ἐκκλησιαστικοῦ μουσικοῦ Συλλόγου, ἅτινα μετὰ τῆς θύραθεν σοφίας ἠνωμένα καθιστῶσιν ὑμᾶς θεῖόν τι ἐνδιαίτημα καὶ ναὸν Θεοῦ ζῶντος.

Ὅθεν παρακαλοῦμεν ὑμᾶς ν' ἀποδεχθῆτε τὴν μικρὰν ταύ-

δ'.

την ἐνόχλησιν, μεγάλην ἄλλως διὰ τοὺς ἐκλογεῖς ὑμῶν ὑπο-
χρέωσιν, καὶ εἰδοποιήσητε ἡμᾶς ἐγκαίρως περὶ τούτου.

Δέξασθε τὴν διαβεβαίωσιν τῆς πρὸς ὑμᾶς ἐξαιρέτου ὑπολή-
ψεως καὶ ἀγάπης, μεθ' ἧς διατελοῦμεν.

Ἐν Ἀθήναις, τῇ 12 Νοεμβρίου, 1874.

Ο ΠΡΟΕΔΡΟΣ

(Τ. Σ.) ΣΠΥΡ. Δ. ΚΡΟΚΙΔΑΣ

Ο ΓΡΑΜΜΑΤΕΥΣ

Α. Χ. ΠΑΠΠΑΔΗΜΟΣ

ΛΟΓΟΣ ΠΑΝΗΓΥΡΙΚΟΣ

ΠΕΡΙ ΤΗΣ ΚΑΘ' ΗΜΑΣ

ΕΚΚΛΗΣΙΑΣΤΙΚΗΣ ΜΟΥΣΙΚΗΣ

ΥΠΟ

Π. ΚΟΥΠΙΤΩΡΗ

---

*Σεβασμιώτατοι ιεράρχαι, αιδεσιμώτατοι ιερείς μετὰ τοῦ
πρωτοπρεσβυτέρου καὶ λοιπῇ ἔντιμος ἀμήνυρις.*

1. Τοῦ ἐκκλησιαστικοῦ μουσικοῦ Συλλόγου τὴν πρῶ-
την ἐπέτειον ἑορτὴν πανηγυρίζοντες σήμερον, εὐκαιρον
καὶ ἀναγκαῖον νὰ εἴπωμεν ὅποσα τὰ ἐξ αὐτοῦ ἐλπιζό-
μενα ἀγαθὰ, δι' ἃ τὸ χριστεπώνυμον πλήρωμα τοῦ πε-
ριουσίου ἐλληνικοῦ λαοῦ ἐπεκρότησεν εἰς τὴν σύστασιν
τοῦ Συλλόγου, καὶ ἐπήνεσε τοὺς λαβόντας τὴν πρωτο-
βουλίαν. Τὸν δὲ κατὰ ταύτην τὴν ἡμέραν πανηγυρικὸν
λόγον ἀνέθηκεν εἰς ἐμὲ ἡ εὐμενὴς τοῦ Συλλόγου ψῆ-
φος, ἣν τιμῶν ἀπεδέχθην τὴν πρόσκλησιν, ἵνα συντε-
λέσω καὶ γώ, τόγ' ἐπ' ἐμοί, εἰς τὸν καλὸν τοῦ Συλλόγου
ἀγῶνα ὑπὲρ τῆς διασώσεως τῆς πατρίου μουσικῆς, καί-
περ βεβαρημένος ὑπὸ πολλῶν ἀσχολιῶν καὶ ἐπιμόχθων
δημοσίων καθηκόντων. Πεποιθὼς δ' εἰς τὴν ὑπὲρ ἐμοῦ
φιλόφρονα τοῦ Συλλόγου γνώμην, δι' ἣν ἀπέβλεψεν εἰς
ἐμὲ μᾶλλον ἢ εἰς ἄλλα νεώτερα μέλη καὶ εἰδικῶς περὶ
τὴν μουσικὴν ἀσχολούμενα, ἐπικαλοῦμαι καὶ τούτων

καὶ τῆς ἄλλης σεπτῆς ὁμηγύρεως τὴν ἐπιείκειαν καὶ τὴν εὐμενῇ ἀκρόασιν.

2. Ἦτο καιρὸς ἀληθῶς νὰ συσταθῇ ἤδη ὁ Σύλλογος οὗτος, διότι ἔνθεν μὲν ἡ ξενόφωνος καὶ ξενοφυῆς εὐρωπαϊκῇ μουσικῇ εἰσβαλοῦσα μετὰ τοῦ εὐρωπαϊκοῦ πολιτισμοῦ ἀκάθεκτος εἰς τὴν νεαρὰν ἡμῶν κοινωνίαν ἠπεῖλει νὰ ἀποβάλῃ τὴν ἐκκλησιαστικὴν καὶ ἐθνικὴν ἡμῶν μουσικὴν οὐ μόνον ἐκ τῶν τοῦ κοσμικοῦ βίου τέρψεων, ὅπερ καὶ προβαίνει ἀπαρακώλυτον, ἀλλὰ καὶ ἀπ' αὐτῆς τῆς ἐκκλησίας, ὅπερ καὶ ἀσεβὲς καὶ ἀντενικόν. Διότι, ἐὰν αὕτη εἰσαχθῇ εἰς τὴν ἐκκλησίαν, ἀνάγκη ν' ἀνατραπῶσιν αἱ ἀπ' αἰῶνος παραδοθεῖσαι ἡμῖν παρὰ τῶν τῆς Ἐκκλησίας πατέρων ἱεραὶ ἀκολουθίαι, ἐν αἷς διὰ τοῦ χριστιανικοῦ θρησκειύματος ἀντετράφημεν καὶ πρὸς ἃς ἐξωκειώθη τὸ ἐκχριστιανισθὲν ἑλληνικὸν ἔθνος, καὶ νὰ μεταρρυθμισθῶσιν ἐπὶ τὸ εὐρωπαϊκώτερον εἴτε κατὰ τοὺς καθολικοὺς εἴτε κατὰ τοὺς διαμαρτυρομένους.

3. Τοῦ εὐρωπαϊκοῦ πολιτισμοῦ ἡ μεγάλη ὑπόληψις, ἡ εἰς τινὰς ἐκκλησίας τῶν ἐν Εὐρώπῃ ὁμογενῶν καὶ ἀλλαχοῦ εἰσαγωγὴ τῆς εὐρωπαϊκῆς μουσικῆς, ἡ ἐν τοῖς θεάτροις καθ' ἡμέραν δι' αὐτῆς ἐπιζητουμένη τέρψις παρώρμων καὶ ἡνάγκαζον οὕτως εἰπεῖν εἰς τὴν καὶ παρ' ἡμῖν εἰσαγωγὴν τῆς εὐρωπαϊκῆς μουσικῆς καὶ εἰς τὰς ἐκκλησίας, καὶ ὀλίγου δεῖν ἐπετύγχανον. Ἀλλὰ τότε ἄνδρες εὐλαβεῖς καὶ τῶν πατρίων ζηλωταὶ κατενόησαν τὴν ἀνάγκην τῆς συστάσεως ἐκκλησιαστικοῦ μουσικοῦ Συλλόγου, καὶ ἀξιεπαίνως ἐπραγματοποίησαν τὸν εὐσεβῆ σκοπὸν τῆς συστάσεως αὐτοῦ. Καὶ ἤδη ἐτέθη ὑπὸ τὴν προστασίαν αὐτοῦ ἡ χθὲς καὶ πρῶην

διωκομένη καὶ ἐκφραυλιζομένη ἐκκλησιαστικὴ μουσική, καὶ ἀνεχαιτίσθησαν οἱ διώκοντες αὐτήν. Ἡ κοινωνία ἅπασα ἐπεκρότησεν, ἡ ἐκκλησιαστικὴ Ἱεραρχία εὐμενῶς ἀπέβλεψε πρὸς αὐτόν, οἱ δὲ φιλοπάτριδες λόγιοι τοῦ ἔθνους ἄνδρες καὶ εὐσεβεῖς τηρηταὶ τῶν ἱερῶν παραδόσεων τῆς ἐκκλησίας πολλὰ ἐλπίζουσι παρὰ τοῦ Συλλόγου τούτου. Ἐξησφαλίσθη ἤδη ἡ εὐπρέπεια τῆς ἐκκλησίας, διεσώθησαν ἄθικτοι αἱ ἱεραὶ αὐτῆς ἀκολουθίαι, καὶ πᾶσα αὐθάδης καινοτομία ἔπαυσε μιαινούσα τὴν ἱερὰν ἀρχαιότητα. Διὰ ταῦτα φαιδροὶ καὶ ἀγαλλόμενοι σήμερον ἐορτάζομεν τὴν πρώτην ἐπέτειον τοῦ Συλλόγου τούτου ἐορτήν, πολλὰ καὶ εὐχόμενοι καὶ ἐλπίζοντες τὰ ἀγαθὰ. Διότι ἐκ τοῦ Συλλόγου τούτου ἀναμένεται τῆς βυζαντινῆς ἐκκλησιαστικῆς μουσικῆς ἡ ἔρευνα, ἡ καλλιέργεια, ἡ διάδοσις καὶ ἡ ἀνάπτυξις· ὑπὸ τούτου πρέπει νὰ ἐκδοθῶσιν οἱ βυζαντινοὶ συγγραφεῖς τῆς μουσικῆς, νὰ σχολιασθῶσιν καὶ ἐρμηνευθῶσιν.

4. Ἄλλ' ἡ βυζαντινὴ ἐκκλησιαστικὴ μουσική, ἣν μετεχειρίσθη τὸ ἐλληνικὸν ὀρθόδοξον ἔθνος καθ' ὅλην τὴν ἐν Βυζαντίῳ αὐτοκρατορίαν καὶ κατὰ διαδοχὴν μέχρι τῆς σήμερον διακράτεϊ, δὲν εἶναι ξένη τις καὶ ἄλλοτρια τοῦ ἐλληνικοῦ ἔθνους οὐδ' ἐπίσακτος ἐβραϊκῇ ἢ τουρκικῇ, ἀλλὰ γνησιωτάτῃ ἐλληνικῇ, διάδοχος τῆς ἀρχαίας ἐλληνικῆς μουσικῆς. Ἐντεῦθεν ἐπιβάλλεται εἰς τὸν Σύλλογον τοῦτον τὸ καθήκον νὰ ἐρευνήσῃ καὶ ἐξετάσῃ καὶ τὴν πρὸ τῆς βυζαντινῆς ἐλληνικῆς μουσικῆς, τὴν ἀλεξανδρινὴν καὶ τὴν τῶν ἐνδόξων τῆς Ἑλλάδος χρόνων ἀρχαίαν ἐλληνικὴν. Ἐκ τοῦ Συλλόγου τούτου πρέπει νὰ προκύψῃ ἡ ἱστορικὴ ἐνότης τῆς ἐλληνικῆς μουσικῆς ἀπὸ τῶν ἀρχαιοτάτων ὁμηρικῶν

χρόνων μέχρι τῶν καθ' ἡμᾶς ἐν σπουδαίᾳ ἱστορικῇ μελέτῃ⁽¹⁾.

5. Εἰς τὸν Σύλλογον τοῦτον ἀνάκειται ἡ ἐθνικὴ ἀπαίτησις νὰ ἐκδώσῃ καὶ τοὺς ἀρχαίους Ἑλλήνας μουσικοὺς συγγραφεῖς τοὺς ὑπὸ Μειβωμίου πρὸ δύο καὶ ἐπέκεινα αἰώνων ἐκδοθέντας ὥς καὶ τοὺς μετὰ ταῦτα μετὰ σχολίων ἐρμηνευτικῶν καὶ συμπαραβολῆς τῆς ἀρχαίας ἐλληνικῆς μουσικῆς πρὸς τὴν καθ' ἡμᾶς ἐν τε τοῖς καθόλου καὶ τοῖς καθέκαστα, νὰ συμπαραβάλλῃ δηλονότι τὰ ἀρχαῖα τρία τῆς μουσικῆς γένη πρὸς τὰ καὶ παρ' ἡμῖν ἔτι σωζόμενα, τοὺς τόνους καὶ φθόγγους αὐτῆς, τοὺς τρόπους τοὺς ἀρχαίους τοὺς ἀντιστοιχοῦντας πρὸς τοὺς καθ' ἡμᾶς ἤχους, τὰς μεταβολὰς αὐτῆς τὰς ἀντιστοιχοῦσας πρὸς τὰς καθ' ἡμᾶς φθοράς, τὰς χροάς, τὰ συστήματα καὶ τὰ λοιπὰ τῆς πάλαι μουσικῆς μέρη πρὸς τὰ ἀντίστοιχα τῆς ἡμετέρας. Διότι ἐκ τούτου θέλει πορισθῇ τὰς μᾶλλον ἰσχυρὰς καὶ ἀναντιρρήτους ἀποδείξεις τῆς γνησιότητος τῆς περιωθεισῆς εἰς ἡμᾶς ἐλληνικῆς μουσικῆς πρὸς τὴν ἀρχαίαν, καὶ τὰς σπουδαιοτέρας ἐπινοίας καὶ οἰκειοτέρας ὁδηγίας πρὸς τὴν ἀνάπτυξιν καὶ τὴν βελτίωσιν τῆς καθ' ἡμᾶς μουσικῆς. Τὰς δὲ περὶ τούτων διατριβὰς καὶ μονογραφίας θέλει δημοσιεύει ἐκάστοτε τὸ περιοδικὸν τοῦ Συλλόγου, τοὺς μὲν φωτίζον, τῶν δὲ παραθῆγον τὴν περὶ ταῦτα ἄμιλλαν. Ἐκ δὲ τῶν μελῶν τοῦ Συλλόγου τούτου τῶν εἰδημόνων οὐ μόνον τῆς καθ' ἡμᾶς ἀλλὰ καὶ

(1) Σπουδαῖον βοήθημα εἴς τε τὴν ἱστορίαν καὶ τὴν θεωρίαν τῆς ἀρχαίας ἐλληνικῆς μουσικῆς ἐξεδόθη τελευταῖον τὸ σύγγραμμα: *Histoire et Théorie de la Musique de l'Antiquité* par FR. AUG. GEVART. Τόμ. Α'. Ἐν Γάνδῃ, 1878. Ἐκδοθήσεται δὲ καὶ δεύτερος τόμος.

τῆς εὐρωπαϊκῆς μουσικῆς, ὅπως ὠφελῶνται καὶ ἐκ τῶν συγγραμμάτων τῶν σοφῶν εὐρωπαϊῶν, ἀναμένεται ἡ συμπαραβολὴ ἀπάντων τούτων νὰ γείνη οὐχὶ διὰ τῆς εὐρωπαϊκῆς μουσικῆς, ὡς ἔπραξεν ὁ Μειδῶμιος καὶ οἱ μετ' αὐτὸν εὐρωπαϊοὶ ἐκδύται τῶν Ἑλλήνων μουσικῶν συγγραφέων, ἀλλὰ διὰ τῶν διαγγραμμάτων καὶ κλιμάκων τῆς ἡμετέρας ἐκκλησιαστικῆς μουσικῆς, δι' ὧν πολὺ μᾶλλον εὐληπτος καὶ σαφεστέρα θέλει κατασταθῇ εἰς τοὺς νῦν μουσικοὺς ἡ μεγάλη ὁμοιότης τῆς ἀρχαίας ἑλληνικῆς μουσικῆς πρὸς τὴν καθ' ἡμᾶς.

6. Ἰωάννης ὁ Φράντζιος ὑπεσχέθη πρὸ τριάκοντα τεσσάρων ἡδὴ ἐτῶν νὰ ἐκδώσῃ πάντας τοὺς σωζομένους μουσικοὺς συγγραφεῖς μέχρι πεντεκαίδεκα, παρβαλὼν αὐτοὺς πρὸς τὰ ἄριστα τῶν χειρογράφων καὶ τοὺς προεκδεδομένους ἀναθεωρήσας, καὶ κατὰ ταύτην σχεδὸν τὴν τάξιν διατάξας αὐτούς:

- 1^{ον} Ἀριστοξένου στοιχεῖα ἀρμονικῆς σὺν ἀποσπάσματι ρυθμικῷ·
- 2^{ον} Εὐκλείδου κατατομὴ κανόνος μετὰ εἰσαγωγῆς ἀρμονικῆς·
- 3^{ον} Πλουτάρχου περὶ μουσικῆς διάλογος·
- 4^{ον} Ἀρισείδου Κοῦντιλιανοῦ τὰ σωζόμενα περὶ μουσικῆς·
- 5^{ον} Θέωνος Σμυρναίου βιβλίον περὶ μουσικῆς·
- 6^{ον} Γαυδερίου φιλοσόφου μουσικὴ εἰσαγωγή·
- 7^{ον} Ἀλυπίου εἰσαγωγή μουσικῆ·
- 8^{ον} Κλαυδίου Πτολεμαίου ἀρμονικὴ μετὰ ὑπομνήματος τοῦ Πορφύριου·
- 9^{ον} Νικομάχου τοῦ Γερασμοῦ ἐγχειρίδιον ἀρμονικῆς·
- 10^{ον} Βαχχείου τοῦ Γέροντος εἰσαγωγή τέχνης μουσικῆς·
- 11^{ον} Μιχαήλ Ψέλλου βιβλίον περὶ μουσικῆς·
- 12^{ον} Μαρουῆλ Βρυεντίου εἰσαγωγή ἀρμονικῆ·

13^{ον} Παντοῖα ἀποσπάσματα περὶ μουσικῆς ἀδέσποτα, τὰ δὲ πλεῖστα καὶ ἀνέκδοτα. Καὶ ὥς ἐν παραρτήματι προστίθενται τούτοις δύο Λατῖνοι μουσικοὶ συγγραφεῖς οἱ ἐξῆς·

14^{ον} *Μαρτιανὸς Καπέλλας* καὶ

15^{ον} *Βοήθιος*.

Πᾶσι δὲ τούτοις προσῆψε λατινικὴν μετάφρασιν, ἐν ἀρχῇ δ' ἐκάστου τῶν βιβλίων τούτων προέταξε διὰ βραχέων ὅσα περὶ τοῦ βίου ἐκάστου τῶν συγγραφέων τούτων ὁμολογοῦνται, καὶ ἐν τέλει ἐν ὑπομνήματος τάξει προσέθηκε τρία βιβλία, ἐν οἷς ἐξέθηκε σύμπασαν τὴν ἑλληνικὴν μουσικὴν κατὰ τὴν δοξασίαν τῶν ἀρχαίων Ἑλλήνων μουσικῶν συγγραφέων. Ταύτης δὲ τῆς ἐκδόσεως χάριν περιῆλθεν ὁ Φράντζιος τὰς βιβλιοθήκας τῆς Ἰταλίας καὶ Γερμανίας, ἀνερευνῶν τὰ χειρόγραφα τῶν μουσικῶν συγγραφέων, ἐν οἷς ἀνεκάλυψε πολλὰ νέα τεμάχια, συνεπλήρωσε πολλὰ χάσματα καὶ διαφόρους ἀνεῦρε κρείττονας γραφάς⁽¹⁾. Ἄλλ' ἢ πρὸ τοσούτων ἐτῶν ἐπαγγελθεῖσα καὶ μετὰ πόθου περιμενομένη αὕτη ἔκδοσις τῶν Ἑλλήνων μουσικῶν συγγραφέων καὶ δι' ἰδίας πολυτίμου διατριβῆς προαναγγελθεῖσα, ἐν ᾗ καὶ τεμάχιόν τι παρέθηκεν ἀνέκδοτον Βαρλαάμ μοναχοῦ τοῦ Καλαβροῦ εἰς τὰ ἀρμονικὰ τοῦ Πτολεμαίου, δυστυχῶς μέχρι τῆς σήμερον δὲν ἐφάνη. Τὴν δὲ διατρι-

(1) Τὰ ἐν ταῖς βιβλιοθήκαις τῆς Ἰσπανίας χειρόγραφα τῶν Ἑλλήνων μουσικῶν συγγραφέων ἀνηρέυνησε καὶ παρέβαλε νεωστὶ ὁ Αἰμύλιος Ρουέλλος καὶ ἀξιόλογον πραγματείαν ἐδημοσίευσεν αὐτῇ· *Etudes sur l'ancienne musique Grecque. Rapports à M^r le Ministre de l'instruction publique sur une mission littéraire en Espagne* par ÉMILE RUELLÉ. Paris, 1875.

βὴν ταύτην μεταφράσας ἐδημοσίευσα πρὸ ἐτῶν ἐν τῇ Ἐφημερίδι τῶν Φιλομαθῶν τοῦ ἔτους 1867, φύλλῳ 623.

7. Περὶ τῆς μουσικῆς τῶν ἀρχαίων Ἑλλήνων λίαν ποικίλαι καὶ ἀπ' ἀλλήλων διαφέρουσαι εἰσιν αἱ δοξασίαι τῶν σοφῶν τῆς Εὐρώπης. Διότι, ἐνῶ τῶν ἄλλων τεχνῶν διεσώθησαν λείψανα, ὥστε νὰ κατανοηθῇ ἐξ αὐτῶν εἰς ποῖον βαθμὸν προόδου ἐκάστη εὕρισκετο παρὰ τοῖς ἀρχαίοις, τῆς μουσικῆς καθὼς ὁ ἦχος καὶ ἡ ζῶσα τῶν ἀρχαίων μελωδία ἀπέπτη, οὕτω σχεδὸν ἐσίγησαν καὶ τὰ παραγγέλματα τῆς τέχνης. Διότι ἐκ τῆς σωζομένης περιγραφῆς τῶν ἀρχαίων δύνανται μὲν νὰ ἐξακριβωθῶσι τὰ διαστήματα τῶν φθόγων πολλῶν τρόπων, ἀλλὰ τὸ ποιὸν καὶ ἡ μελωδία, ἅτε μὴ περιγραφόμενα διὰ λέξεων πεζῶν καὶ τεχνικῶν παραγγελμάτων, ἀλλὰ διὰ ζώσης διδασκαλίας μεταδιδόμενα ἀπὸ διδασκάλου εἰς μαθητὴν κατὰ διαδοχὴν, ἀδύνατον ν' ἀναπληρωθῶσιν ἢ νὰ εἰκασθῶσι μετὰ πιθανότητος παρ' ἀνδρῶν Εὐρωπαίων, ἀδαημόνων καὶ πάντῃ ἀλλοτρίως ἐχόντων πρὸς τὴν νῦν ἑλληνικὴν μουσικὴν. Φρονῶ δὲ ὅτι μόνον Ἕλληνες μουσικοὶ καὶ πεπαιδευμένοι ἐνταύτῳ ἄνδρες, οἷους ὁ ἡμέτερος Σύλλογος περιέχει, δύνανται μετὰ πολλὴν καὶ ἐπίμοχθον μελέτην καὶ χρόνον μακρὸν νὰ εἰκάσωσιν ἐπιτυχῶς ἢ τοῦλάχιστον πιθανῶς καὶ κατὰ προσέγγισιν τὸ οἰκεῖον ποιὸν τῶν ἀρχαίων μελῶν μετὰ τοῦ οἰκείου ῥυθμοῦ, ὁδηγούμενοι ἐκ τῶν προσομοίων τρόπων ἐκάστου γένους τῆς νῦν ἔτι ζώσης κατὰ διαδοχὴν ἐν ἡμῖν ἑλληνικῆς μουσικῆς καὶ τῆς περιγραφῆς τῶν ὑφ' ἐκάστου τρόπου ἐμποιουμένων τοῖς ἀκούουσιν αἰσθημάτων.

8. Ἐκ τοῦ Συλλόγου τούτου ἀναμένεται καὶ ἡ πε-

ριγραφὴ τῶν μουσικῶν ὀργάνων τῆς ἀρχαίας ἑλληνικῆς μουσικῆς, ἐξ ὧν ἐξαρτᾶται ἡ ἐξακρίβωσις τῶν διαστημάτων αὐτῆς, καὶ ἡ συμπαραβολὴ αὐτῶν πρὸς τὰ νῦν ἀντίστοιχα ὄργανα, περὶ ὧν ἴδιαι διατριβαὶ ἐγράφησαν ὑπὸ τῶν Εὐρωπαίων. Ἀλλ' ἡ διασάφησις αὐτῶν, ἐὰν γείνη οὐχὶ διὰ τῆς εὐρωπαϊκῆς ἀλλὰ διὰ τῆς ἡμετέρας βυζαντινῆς μουσικῆς, θέλει χύσει ἅπλετον φῶς καὶ θέλει διευκρινήσει πολὺ εὐκοπώτερον τὰ πράγματα. Διότι ἐν τῶν κυριωτέρων ἐμποδίων κεῖται ἐν τῷ τρόπῳ τῶν ὀργάνων τῆς ἀρχαίας ἑλληνικῆς μουσικῆς. Τῶν ὀργάνων ἔχει χρεῖαν ἐξ ἅπαντος πᾶς ὅστις θέλει νὰ λάβῃ πείραν τῆς ἀρχαίας ἑλληνικῆς μουσικῆς. Ἐὰν δηλαδὴ μιμούμενοι τὰ ὄργανα τῶν ἀρχαίων κατασκευάσωμεν κιθάραν, ψαλτήριον, ὕδραυλον Ἀρχιμήδους καὶ λοιπὰ καὶ προσπαθήσωμεν ν' ἀνακαλέσωμεν αὐτὰ εἰς τὴν ἡμετέραν χρῆσιν, ὑπάρχει μεγίστη πιθανότης ὅτι θέλομεν ἐξακριβώσαι τοὺς ἀρχαίους τρόπους καὶ θέλομεν προσεγγίσει εἰς τὴν ἀλήθειαν· τοῦλάχιστον οὗτός ἐστιν ὁ ἀσφαλέστερος τρόπος.

9. Ἐκ τοῦ Συλλόγου τούτου πρέπει νὰ προέλθῃ καὶ ἡ ἐρμηνεία τοῦ ἀρχαιοτάτου συστήματος τῶν Ἑλλήνων τῆς διὰ σημείων παρασάσεως τῶν διαφορῶν φθόγων τῆς κλίμακος, ἥτοι τοῦ σημειογραφικοῦ συστήματος τῶν ἀρχαίων, πρὸς ὃ μετεχειρίζοντο καὶ τότε τὰ γράμματα τοῦ ἑλληνικοῦ ἀλφαβήτου, καθάπερ καὶ οἱ νῦν ἐκκλησιαστικοὶ μουσικοὶ εἰς συλλαβὰς καταρτίσαντες αὐτά. Πρέπει νὰ διευκρινήσῃ τὰ ὀλίγα περισσώδεντα μετ' ἀρχαίων μουσικῶν σημείων παραδείγματα τῆς ἀρχαίας μελοποιίας, ἐρμηνεύων αὐτὰ διὰ τῶν καθ' ἡμᾶς σημείων καὶ τοῦ καθ' ἡμᾶς μέλους καὶ

ῥυθμοῦ καὶ οὐχὶ διὰ τῆς εὐρωπαϊκῆς μουσικῆς, ὥς ἐποίησαν οἱ Εὐρωπαῖοι ἐκδόται. Ἐκ τοῦ Συλλόγου τούτου ἀναμένεται διατριβὴ περὶ διακρίσεως τῶν μέτρων καὶ μελῶν καὶ τῶν μετρικῶν τόνων ἀπὸ τῶν γραμματικῶν, συμπαραβολὴ τῶν μακρῶν καὶ βραχέων τῆς μετρικῆς πρὸς τὰ μακρὰ καὶ βραχέα τῆς μελοποιίας, καὶ τίς ἡ σχέσις τῶν μουσικῶν γενῶν καὶ τρόπων πρὸς τὰ διάφορα εἶδη τῶν μέτρων, στροφᾶς καὶ συστήματα παρὰ τοῖς ποιηταῖς, περὶ ῥυθμοποιίας, ἥς τὰ μάλιστα οἱ ἀρχαῖοι Ἑλληγες ἐπεμελοῦντο, πλεῖστον δ' ἔτι νῦν οἱ τῶν Ὁθωμανῶν μουσικοί, ἱκανῶς δὲ καὶ οἱ νῦν ἐκκλησιαστικοί, οἱ δὲ μουσικοὶ τῆς Εὐρώπης ἐν παρέργῳ νῦν τίθενται. Ἐκ τοῦ Συλλόγου τούτου μετὰ βαθεῖαν ἔρευναν καὶ μελέτην καὶ συμπαραβολὴν τῆς ἀρχαίας μουσικῆς πρὸς τὴν καθ' ἡμᾶς ἀναμένεται ἡ διάκρισις καὶ ὁ χωρισμὸς τῶν μέχρι τοῦδε διευκρινηθέντων καὶ ἐγνωσμένων περὶ τῆς ἀρχαίας ἑλληνικῆς μουσικῆς ζητημάτων ἀπὸ τῶν ἔτι ἀδιευκρινήτων καὶ ἀμφισβητούμενων, ἵνα περὶ ταῦτα στραφῇ ἡ μελέτη καὶ ἡ ἔρευνα τῶν λογίων τοῦ Συλλόγου μελῶν.

10. Ἐν δὲ τῶν ζωτικωτάτων ζητημάτων τοῦ Συλλόγου τούτου πρόκειται βεβαίως τὸ περὶ γνήσιότητος καὶ συγγενείας τῆς καθ' ἡμᾶς βυζαντινῆς εἴτε ἐκκλησιαστικῆς μουσικῆς πρὸς τὴν ἀρχαίαν ἑλληνικὴν. Ἀλλ' ἐπὶ τοῦ ζητήματος τούτου αἱ γνώμαι διχάζονται καὶ οἱ μὲν λόγοι ἀλλ' οὐχὶ καὶ μουσικοὶ εἰδήμονες τῆς νῦν ἑλληνικῆς μουσικῆς, τοῦλάχιστον τινὲς τούτων, θεωροῦσι τὴν καθ' ἡμᾶς βυζαντινὴν καὶ ἐκκλησιαστικὴν μουσικὴν ξένην καὶ ἐπέισακτον, ἐβραϊκὴν ἢ τουρκικὴν, οἱ δὲ ἐκκλησιαστικοὶ μουσικοὶ καὶ οἱ εἰδήμονες αὐτῆς

λόγιοι θεωροῦσιν αὐτὴν γνησίαν διάδοχον τῆς ἀρχαίας ἑλληνικῆς μουσικῆς. Ἐκ τῶν πρώτων, οἵτινές εἰσι πάνυ ὀλίγοι, οἱ μὲν θεωροῦσιν αὐτὴν ἐβραϊκὴν, οἱ δὲ τουρκικὴν καὶ ἀσιατικὴν. Ἄλλ' οἱ Ἕλληνες οἱ διὰ τοσοῦτων αἱμάτων καὶ θυσιῶν διατηρήσαντες τὰ πατρῶα καὶ τοσοῦτον ἐπιμελῶς ἀποφεύγοντες τὰ ξένα καὶ βάρβαρα, οἱ τὰς ἀρχαίας ψδὰς ἐπιμελῶς τηροῦντες καὶ πολυμαθεῖς εἰς ταύτας ὄντες καὶ ἀκριβεῖς ⁽¹⁾, πῶς διετήρησαν πάντα τὰ ἄλλα ὡς ἐπὶ τὸ πολὺ ἀναλλοίωτα καὶ ἀπαραιμείωτα, ἀπέβαλον δὲ ἄνευ λόγου καὶ αἰτίας μόνην τὴν πάτριον ἑλληνικὴν μουσικὴν, δι' ἧς ἐδήλουν τὴν θεοσέβειαν καὶ τὰ παντοῖα τῆς καρδίας αὐτῶν αἰσθήματα, ἐδέχθησαν δὲ ἄνευ μεγάλης ἐξωτερικῆς καὶ ἰδίας πρὸς τοῦτο πίεσεως καὶ βίας μουσικὴν ξένην καὶ βάρβαρον, ἐβραϊκὴν ἢ τουρκικὴν; Οἱ Ἕλληνες οἱ τὴν ἀρχαίαν ἑλληνικὴν γλῶσσαν τῆς εἰδωλολατρείας μὴ βδελυχθέντες, ἀλλὰ διατηρήσαντες ἐν ταῖς χριστιανικαῖς προσευχαῖς, διαφυλάξαντες δὲ καὶ πλεῖστα ἤθη καὶ ἔθιμα ἱερὰ τῆς εἰδωλολατρείας καὶ αὐτὰς τὰς διατυπώσεις τῆς τῶν ἀρχαίων ἱεροτελεστίας, εὐλόγως πρέπει νὰ συμπεράνωμεν ὅτι οὐδὲ τὴν πάτριον ἑλληνικὴν μουσικὴν ἐβδελύχθησαν, ἀλλὰ διετήρησαν καὶ διέσωσαν.

11. Παραβάλωμεν δὲ ὀλίγα τινὰ τῶν ἱερῶν εἰδωλολατρικῶν ἐθίμων, ἵνα ἴδωμεν, ἂν οἱ Ἕλληνες οἱ εἰς Χριστὸν πιστεύσαντες ἀπέπτυσαν μετὰ τῆς εἰδωλολατρείας πᾶν ὅ,τι ἑλληνικόν, ὡς μυσαρόν καὶ βέβηλον καὶ εἰδωλολατρικόν. α) πρὸ πάσης ἱεροπραξίας οἱ ἀρ-

(1) «Τηροῦσι δὲ (Λακεδαιμόνιοι) καὶ νῦν τὰς ἀρχαίας ψδὰς ἐπιμελῶς, πολυμαθεῖς τε εἰς ταύτας εἰσὶ καὶ ἀκριβεῖς». ΑΘΗΝΑΙΟΣ, 14, 632.

χαῖοι ἀπένιπτον τὰς χεῖρας· «χερνίψαντο δ' ἔπειτα καὶ «οὐλοχύτας ἀνέλοντο⁽¹⁾», καὶ «χέρνιβά τ' οὐλοχύτας «τε κατήρχετο⁽²⁾», καὶ «χέρνιβα δέ σφ' Ἄρητος ἐν ἀν- «θεμόεντι λέβητι ἤλυθεν ἐκ θαλάμοιο φέρων»⁽³⁾. Ὁ- μοίως καὶ νῦν ποιοῦσιν οἱ ἱερεῖς πρὸ τῆς λειτουργίας ἀπονιπτόμενοι πρῶτον τὰς χεῖρας. β) ἐπὶ τοῦ σταθμοῦ ἱερεὺς ἵστατο πάλαι κλάδῳ καλλιελαίας τοὺς εἰσιόντας ἐπιρραντίζων, καὶ καθὰ παρὰ Σωζομένῳ ἀναγινώσκεται «θαλλοὺς τινας διαβρόχους κατέχων ὁ ἱερεὺς νόμῳ ἐλ- «ληνικῶ περιέρραινε τοὺς εἰσιόντας». Ἀπαραλλάκτως ὥς καὶ νῦν κλάδῳ βασιλικοῦ ὁ ἱερεὺς διαβρόχῳ ἐπιρ- ραντίζει τοὺς πιστοὺς μετὰ τὸν ἀγιασμόν. γ) ἡγιάζον δὲ τὸ ὕδωρ καὶ εἰς ὕδωρ καθάρσιον αὐτὸ μετέβαλλον οἱ ἀρχαῖοι, ἐμβάπτοντες καὶ ἀποσθεννύντες εἰς αὐτὸ δαυλὸν ἀνημμένον, ὃν ἐλάμβανον ἐκ τῶν καιομένων ἐπὶ τοῦ βωμοῦ, ἐφ' οὗ τὴν θυσίαν ἐπετέλουν, «μέλλων δὲ «δαλὸν χειρὶ δεξιᾷ φέρειν ἐς χέρνιβ', ὡς βάψειεν Ἀλ- «κμήνης γόνος»⁽⁴⁾. Πᾶς δ' ἐναγῆς ἡγνίζετο περιρραι- νόμενός καὶ ἐκαθαίρετο χερνιπτόμενος τῷ καθαρσίῳ ὕδατι τούτῳ, ὅπερ ἐκαλεῖτο χέρνιψ. «Ἔστι δὲ χέρ- «νιψ ὕδωρ, εἰς ὃ ἀπέβαπτον δαλὸν ἐκ τοῦ βωμοῦ λαμ- «βάνοντες, ἐφ' οὗ τὴν θυσίαν ἐπετέλουν, καὶ τούτῳ πε- «ριρραίνοντες τοὺς παρόντας ἡγνίζον»⁽⁵⁾. Οὕτω καὶ νῦν ἀγιάζει τὸ ὕδωρ ὁ ἱερεὺς καὶ εἰς ὕδωρ ἀπολυτρώ- σεως αὐτὸ μεταβάλλει ἐμβάπτων εἰς αὐτὸ τὸν τίμιον

(1) Ἰλιάδος Α, 449.

(2) Ὀδυσσεύς Γ, 445.

(3) Ὀδυσσεύς Γ, 440.

(4) ΕΥΡΥΠΙΔΟΥ Ἡρακλῆς Μαινόμενος, στίχ. 910.

(5) ΑΘΗΝΑΙΟΣ, 9, 409.

σαυρόν, καὶ τῷ ἡγιασμένῳ τούτῳ ὕδατι περιρραντίζων ἀγιάζει τοὺς πιστοὺς. δ) ἀπὸ τοῦ πρὸς θυσίαν ἱερείου ἀπέτεμνον τρίχας τινὰς τῆς κεφαλῆς, ἃς ἐνέριπτον εἰς τὸ πῦρ, «πολλὰ δ' Ἀθήνη ἤχχετ' ἀπαρχόμενος, κε-
«φαλῆς τρίχας τ' ἐν πυρὶ βάλων» ⁽¹⁾, καὶ «ἀλλ' ὄγ' ἀ-
«παρχόμενος, κεφαλῆς τρίχας ἐν πυρὶ βάλλεν» ⁽²⁾. Οὕ-
τω καὶ νῦν ὁ ἱερεὺς ἀποκείρει τρίχας τινὰς ἀπὸ τῆς
κεφαλῆς τοῦ βαπτιζομένου παιδός, καὶ ρίπτει αὐτὰς εἰς
τὴν κολυμβήθραν. ε) ἀλλὰ καὶ αὐτὸς ὁ τύπος τῆς ἱε-
σίας τῶν ἀρχαίων Ἑλλήνων εἰς οὐρανὸν τὰς χεῖρας
ἀνατείνοντων, ὅτε ἐδέοντο, διατηρεῖται ἀμετάβλητος,
«τοῖσιν δὲ Χρύσης μεγάλ' εὔχετο χεῖρας ἀνασχών» ⁽³⁾,
καὶ «πάντες ἄνθρωποι», λέγει ὁ Ἀριστοτέλης ἐν τῷ
περὶ Κόσμου, «ἀνατείνομεν τὰς χεῖρας εἰς τὸν οὐρανὸν
«εὐχὰς ποιούμενοι». Οὕτω ποιοῦσι καὶ νῦν οἱ ἱερεῖς
ἡμῶν καὶ ἡμεῖς οἱ χριστιανοὶ μέχρι τῆς σήμερον, εἰς
οὐρανὸν ἀνατείνοντες τὰς χεῖρας ἐν ταῖς ἱεσείαις ἡ-
μῶν. ς) ἐν ταῖς ἱεραῖς σπονδαῖς καὶ ταῖς θυσίαις τῶν
ἀρχαίων Ἑλλήνων ὁ οἶνος ἦν ἐν τιμιωτάτῃ χρήσει,
«ἐπὶ δ' αἶθοπα οἶνον λειῖβε» ⁽⁴⁾, καὶ μάλιστα καθαρὸς καὶ
ἄκρατος, ἐξ οὗ καὶ αἱ σπονδαὶ «ἄκρητοι» προσονομά-
ζονται, «σπονδαὶ τ' ἄκρητοι» ⁽⁵⁾. Ὅμοίως καὶ παρ' ἡμῶν
τοῖς χριστιανοῖς οἱ ἱερεῖς διὰ τοῦ οἴνου τοῦ καθαροῦ καὶ
ἀδόλου τελοῦσι τὴν θεῖαν μυσταγωγίαν. ζ) οἱ Ἕλλη-
νες ἐφρόνουν ὅτι πολὺ ἴσχυον πρὸς ἐξιλέωσιν τῶν θεῶν

⁽¹⁾ Ὀδυσσεύς Γ, 448.

⁽²⁾ Ὀδυσσεύς Ξ, 422.

⁽³⁾ Ἰλιάδος Α, 480.

⁽⁴⁾ Ἰλιάδος Α, 462. Ὀδυσσεύς Γ, 489.

⁽⁵⁾ Ἰλιάδος Β, 341. Δ, 189.

καὶ τὰ «ἐπιθυμιάματα»· ὅθεν ὁ Ἑκτωρ παρορμᾷ τὴν μητέρα αὐτοῦ λέγων «πρὸς νηὸν Ἀθηναίης ἔρχεο «σὺν θυέεσσιν» (¹). Ὁ δὲ Ἡσίοδος προτρέπει πρῶτας καὶ ἐσπέρας τοὺς θεοὺς «θυέεσσιν ἰλάσκεσθαι» (²). Συνάπτονται δὲ πολλάκις τὰ θυμιάματα ταῖς σπονδαῖς καὶ ταῖς ἱεσείαις «θυέεσσι καὶ εὐχολῆς ἀγανῆσι λοι- «βῆτε» (³). Οὕτω καὶ παρ' ἡμῖν τοῖς χριστιανοῖς ἐν πάσαις σχεδὸν ταῖς ἱεροτελεστίαις τὸ θυμιάμά ἐστιν ἐν συχνῇ χρήσει, πλὴν ὅτι ἡμεῖς πάντοτε διὰ λιβανωτοῦ θυμιῶμεν, ὃν ὁ μὲν Ὅμηρος ἀγνοεῖ, ὁ δὲ Πλάτων ξενικὸν θυμιάμα λέγει, «λιβανωτὸν δὲ καὶ ὅσα πρὸς θεοὺς «τὰ τοιαῦτά ἐστι ξενικὰ θυμιάματα» (⁴). Ἐπὶ δὲ τῶν χρόνων τοῦ Οὐεργιλίου, ἦτοι τὸν πρῶτον πρὸ Χριστοῦ αἰῶνα, ἦτο λίαν συνήθης ὁ λιβανωτός, «centumque «Sabæo thure calent aræ, ἑκατὸν βωμοί τε Σαβαίῳ «εὐώδεις λιβανωτῶ» (⁵). Ἀλλ' ἴσως εἶπη μοί τις, καὶ ποῦ εἰσι τῶν Ἑλλήνων οἱ σφαγιασμοὶ τῶν ἱερείων καὶ αἱ ἐκατόμβαι, δι' ὧν ἐπλήρουν τοὺς βωμοὺς αἱμάτων; Αἱμάτων οἱ χριστιανοὶ ἡμεῖς, ἀποκρίνομαι, οὐ χρήζομεν, οὔτε ὡς οἱ Ἑλληγες οὔτε ὡς οἱ Ἑβραῖοι· διότι «ἔχομεν τὴν ἀπολύτρωσιν διὰ τοῦ αἵματος αὐτοῦ (τοῦ «Χριστοῦ), τὴν ἄφεσιν τῶν ἁμαρτιῶν» (⁶), καὶ οὐδόλως πιεζέομεν ὅτι «τὸ αἷμα ταύρων καὶ τράγων καὶ σποδὸς «δαμάλεως ῥαντίζουσα τοὺς κεκοινωνμένους ἀγιάζει» (⁷),

(¹) Ἰλιάδος Ζ, 269.

(²) Ἑργων 336.

(³) Ἰλιάδος Ι, 499.

(⁴) Νόμων 8, 847.

(⁵) Αἰνειάδος 1, 416.

(⁶) ΠΑΥΛΟΣ πρὸς Κολοσσαεῖς 1, 14.

(⁷) ΠΑΥΛΟΣ πρὸς Ἑβραίους 9, 13.

ἀλλὰ τοῦναντίον, ὅτι «ἀδύνατον αἷμα ταύρων καὶ τρά-
γων ἀφαιρεῖν ἀμαρτίας» ⁽¹⁾. Ἀλλὰ γνωστὸν ὑμῖν ποιῶ
ὅτι αἱ ἀναίμακτοι θυσίαι, ἃς οἱ χριστιανοὶ ἐπετάχθημεν
προσάγειν τῷ Θεῷ ἡμῶν, εἰσὶ καὶ αὐταὶ ἐλληνικὸν ἔθι-
μον, καὶ μάλιστα πολὺ ἀρχαιότερον τῆς τῶν ἐμψύχων
ζώων θυσίας, ἀποδιδόμενον εἰς τὸν Πυθαγόραν, καθ' ὃν
Πλούταρχος λέγει, «κομιδῇ δὲ καὶ τὰ τῶν θυσιῶν ἔχε-
ται τῆς Πυθαγορικῆς ἀγιστείας· ἀναίμακτοι γὰρ ἦσαν
«αἷγε πολλὰι (θυσίαι), δι' ἀλφίτου καὶ σπονδῆς καὶ τῶν
«εὐτελεστάτων πεποιημέναι» ⁽²⁾. Ἐπιβεβαίωσι δὲ τὸ ἱε-
ρὸν τοῦτο ἔθος καὶ Πausanias λέγων, ὅτι Κέρωψ ὁ
ἀρχαιότατος τῶν Ἀθηναίων βασιλεὺς οὐδὲν ἐμψυχον
ἔθουε, «καὶ ὅποσα ἔχει ψυχὴν, τούτων μὲν ἡξίωσεν οὐ-
«δὲν θῆσαι, πέμματα δὲ ἐπιχώρια ἐπὶ τοῦ βωμοῦ καθή-
«γισεν, ἃ πελάνους καλοῦσιν ἔτι καὶ ἐς ἡμᾶς Ἀθη-
«ναῖοι» ⁽³⁾. Οἱ δὲ πέλανοι οὗτοι καὶ τὰ πέμματα ἀντι-
στοιχοῦσι πρὸς τὰς παρ' ἡμῖν προσκομιδὰς εἴτε προσ-
φοράς, ἃς προσφέρομεν τοῖς ἱερεῦσι πρὸς ἐπιτέλεσιν
τῆς ἀναιμάκτου θυσίας τῆς θείας μυσταγωγίας.

12. Τὰ ὀλίγα ταῦτα, εἰς ἃ ἀναγκαίως παρεξέβημεν,
εἰσὶν ἱκανά, ἵνα ἀποδείξωσι ψευδῇ τὴν δοξασίαν, ὅτι οἱ
Ἕλληνες γενόμενοι χριστιανοὶ ἀπέπτυσαν πάντα πάν-
τως πᾶν εἰδωλολατρικὸν ἱερὸν ἔθιμον, παρέλαβον δὲ
μετὰ τῆς θρησκείας ἱερὰ ἔθιμα ἐβραϊκά, καὶ σὺν τού-
τοις καὶ μουσικὴν ἐν τῇ ἐκκλησίᾳ παρεδέχθησαν τὴν
ἐβραϊκὴν, ἔθνους τότε ζῶντος ἐν διασπορᾷ, ἐκτὸς τῆς

⁽¹⁾ ΠΙΤΑΡΟΣ πρὸς Ἑβραίους 10, 4.

⁽²⁾ Ἐν βίῳ Νομ. 8.

⁽³⁾ Ἐν Ἀρκαδικοῖς, κεφ. 2.

πατρίδος, ἐν γῇ ξένη καὶ ἀλλοτρίᾳ, ἐξ ἀρχῆς τοῦ χριστιανισμοῦ διασπαρέντος καὶ ἔκτοτε μισουμένου καὶ περιφρονουμένου, ἀπεσχοράκισαν δὲ τὴν πατροπαράδοτον καὶ δεδοξασμένην ἑλληνικὴν μουσικὴν ὡς εἰδωλολατρικὴν. Ἀλλ' ἡ δοξασία αὕτη περιφανῶς ἀνηρέθη, νομίζω, ἐξ ὧων ἀνωτέρω παρέθηκα ἱερωτάτων ἑλληνικῶν ἐθίμων. Εἰ δὲ τὰ ἱερώτατα αὐτὰ τῆς ἱεροτελεσίας οἱ Ἕλληνες οὐκ ἀπέβαλον, οὐδὲν ἥττον οὐκ ἀπέβαλον οὐδὲ τὸ ἐπικόσμημα τῶν ἱεροπραξιῶν, τὴν ἐθνικὴν μουσικὴν. Παρέθηκα ὅμως πάντα τὰ ἀνωτέρω μόνον πρὸς ὃν ἱκανῶς ἐδήλωσα σκοπὸν τὸν τῆς ὑπερασπίσεως τῆς ἐκκλησιαστικῆς μουσικῆς, οὐδέποτε δὲ καὶ οὐδαμῶς, ἵνα σμικρύνω τὴν ἱερότητα τῶν χριστιανικῶν ἐθίμων διὰ τῆς πρὸς τὰ εἰδωλολατρικὰ συμπαραβολῆς, οὐδὲ λανθάνει με ὅτι ἑκάτερα ἐν ἑκατέροις δι' ἄλλους λόγους ἐθεσπίσθησαν. Ἀλλ' ἐν προσθήκῃς μέρει παρατεθήτωσαν καὶ τάδε· α) ἡ ἑβραϊκὴ μουσικὴ μετεχειρίζετο ὄργανα ἐν ταῖς ἱεραῖς τελεταῖς, οἱ Ἑβραῖοι ἔψαλλον ἐν ψαλτηρίῳ καὶ κιθάρᾳ, ἐν κυμβάλοις καὶ σάλπιγξιν, ἐν νάβλαις καὶ κινύραις, ἐν τυμπάνοις καὶ χοροῖς, ἐν χορδαῖς καὶ ὀργάνοις· ἡ δὲ χριστιανικὴ ὀρθόδοξος ἐκκλησία οὐδέποτε οὐδὲν τῶν ὀργάνων τούτων μετεχειρίσθη. β) ἂν ἡ ἐκκλησιαστικὴ μουσικὴ ᾖ, ὡς δι᾽ ἰσχυρίζονται, ἑβραϊκὴ, διὰ τί τὰ ἐν τοῖς ὅρεσιν ἄσματα καὶ τὰ ἐν ταῖς εὐθυμίαις καὶ τοῖς χοροῖς, τὰ ἐν τοῖς μυρολογίοις καὶ τοῖς θρήνοις καὶ ταῖς ἄλλαις κοσμηκαῖς περιπετεῖαις τοῦ βίου ἀδόμενα ὑπὸ τοῦ ἑλληνικοῦ λαοῦ οὐδόλως διαφέρουσι τῶν τῆς ἐκκλησίας ἡχων, ἀλλὰ συμπίπτουσι, διαστελλόμενα μόνον κατὰ τὸ αἶσθημα; Ἐδίδαξαν ἄρα καὶ ἐν τοῖς χοροῖς καὶ τοῖς κα-

πηλείοις τὴν ἑβραϊκὴν μουσικὴν οἱ ἐξ Ἑβραίων Ἀποστολοὶ τοῦ Χριστοῦ ;

13. Ἀλλά, λέγουσί τινες, μέλη τινὰ τῆς ἐκκλησίας ὁμοιάζουσι πρὸς τὰ τῆς νῦν ἑβραϊκῆς μουσικῆς · πρὸς οὓς ἡμεῖς ἀποκρινόμεθα ὅτι ἡ πάλαι ἑβραϊκὴ μουσικὴ ἀπὸ πολλῶν ἑκατονταετηρίδων παντάπασιν ἐξέλιπεν, ὥστε οὐδὲν βέβαιον οὐδ' ὠρισμένον γινώσκεται περὶ αὐτῆς σήμερον, πλὴν ἀορίστων εἰκασιῶν καὶ εἰκοτολογιῶν. Ἄλλοι δὲ διίσχυρίζονται ὅτι πολλὰ τῶν μελῶν τῆς ἐκκλησίας ἡμῶν προσομοιάζουσι πρὸς τὰ ἀσιατικὰ καὶ τουρκικὰ ἄσματα, ὅπερ ἀναντίρρητον, καὶ τοῦτο θεωροῦσιν ὡς ἀπόδειξιν, ὅτι ἡ ἐκκλησιαστικὴ ἡμῶν μουσικὴ ξένη τίς ἐστι καὶ ἐπείσακτος, οὐχὶ δὲ θυγάτηρ τῆς ἀρχαίας ἐλληνικῆς, ὡς πιστεύεται. Ἄλλ' ἡμεῖς διίσχυρίζομεθα τὸ ἐναντίον, καὶ τὴν ὁμοιότητα ταύτην πρὸς τὰ ἀσιατικὰ μέλη θεωροῦμεν τεκμήριον τῆς γνησιότητος, σχεπτόμενοι ὡς ἐφεξῆς. Τὸ ἐλληνικὸν ἔθνος κατὰ τὴν ὁμόφωνον μαρτυρίαν τῶν ἱστορικῶν συγγραφέων ἤλθεν ἐκ τῆς Ἀσίας καὶ εἶναι φυλὴ Καυκασία. Καθὼς λοιπὸν τὰ ἐλληνικὰ γράμματα ἤλθον ἐκ τῆς Ἀσίας, ἐξ οὗ καὶ καλοῦνται φοινικῆϊα καὶ καδμήϊα, διότι οἱ Φοίνικες οἱ σὺν τῷ Κάδμῳ ἐκ τῆς Φοινίκης μετεκόμισαν αὐτὰ εἰς τὴν Ἑλλάδα, οὕτω καὶ ἡ ἐλληνικὴ μουσικὴ ἤλθεν ἐκ τῆς Ἀσίας καὶ ζῶσαν μαρτυρίαν διακρατεῖ τὰ ὀνόματα τῶν φθόγγων, τῶν τρόπων καὶ τῶν ἀρμονιῶν τὰ συνώνυμα τῶν κυριωτέρων χωρῶν τῆς μικρᾶς Ἀσίας, ἐξ ὧν οἱ φθόγγοι καλοῦνται λύδιος, φρύγιος, αἰόλιος, ἰάστιος εἴτε ἰώνιος, δώριος, οἱ τρόποι δώριος, φρύγιος, λύδιος κλπ. καὶ αἱ ἀρμονίαι ἡ λυδιστί, ἡ φρυγιστί, αἰολιστί, ἰαστί, δωριστί.

Ὡς δὲ διὰ τὸν ἀσιατικὸν χαρακτῆρα τῶν ἐλληνικῶν γραμμάτων οὐ μόνον δὲν αἰσχυρόμεθα ἀλλὰ καὶ καυχώμεθα, καὶ τὴν συγγένειαν ταύτην ἀνερευνῶντες οἱ σοφοὶ Εὐρωπαῖοι ἐσχάτως ἔφθασαν μέχρι τῆς Ἰνδικῆς, καὶ εὗρημα θεωροῦσιν ἐν τῇ ἐτυμολογίᾳ τὴν ὁμοιότητα τῆς ἐλληνικῆς γλώσσης πρὸς τὴν ἀσιατικωτάτην Σανσκριτικὴν, τὴν ἱερὰν τῶν Ἰνδῶν γλῶσσαν, οὕτω καὶ τὸν ἀσιατικὸν χαρακτῆρα, ὃν ἀνευρίσκουσιν ἐν τῇ καθ' ἡμᾶς νῦν ἐλληνικῇ μουσικῇ, οὐ μόνον δὲν πρέπει νὰ κατακρίνωσιν, ἀλλὰ καὶ ὡς τεκμήριον τῆς γνησιότητος αὐτῆς νὰ ὑπολαμβάνωσι καὶ νὰ καλλιεργήσωσι καὶ νὰ ἀναπτύξωσι τὴν συγγένειαν αὐτῆς ταύτην πρὸς τὴν ἀσιατικὴν μουσικὴν. Τὸ ἐναντίον ἄρα, ἡ ἔλλειψις δηλαδὴ τοῦ ἀσιατικοῦ χαρακτῆρος ἐκ τῆς ἐλληνικῆς μουσικῆς, ἥθελεν ἐμβάλει ἡμῖν ὑπονοίας μεταβολῆς καὶ ἀλλοιώσεως καὶ ἥθελεν εἶσθαι ἀληθῶς δι' ἡμᾶς ἀνεξήγητος.

14. Ἀλλὰ, λέγουσιν ἄλλοι, μικρὰ ὑπάρχει νῦν ἡ ὁμοιότης τῆς νῦν ἐλληνικῆς μουσικῆς πρὸς τὴν νῦν εὐρωπαϊκὴν. Ἀλλ' ἡ ἀνομοιότης ἐπῆλθεν, ἀποκρινόμεθα, διότι ἡ εὐρωπαϊκὴ μουσικὴ μετεβλήθη πολὺ κατὰ τοὺς τελευταίους δύο αἰῶνας διὰ τῆς αὐτοτελοῦς μεγάλης ἀναπτύξεως τῆς δι' ὀργάνων ἀρμονίας. Διότι ἡ ἀρμονία τῆς νῦν εὐρωπαϊκῆς μουσικῆς εἶναι προϊόν τῶν νεωτάτων χρόνων καὶ τερπνὸν ἐπικόσμημα τῆς μουσικῆς, ἄξιον βαθείας μελέτης καὶ σκέψεως, ἂν δύναται νὰ ἐφαρμοσθῇ καὶ εἰς τὴν νῦν ἐλληνικὴν μουσικὴν, συμφώνως πρὸς τὴν ἰδιάζουσαν φύσιν καὶ τὸν ἰδιοπαθῆ χαρακτῆρα αὐτῆς. Ὅθεν, ἐὰν ἡ νῦν ἐλληνικὴ μουσικὴ ἐταυτίζετο πρὸς τὴν νῦν εὐρωπαϊκὴν, πρῶτον

μὲν ἤθελεν εἶσθαι νεωτάτη καὶ οὐχὶ παναρχαία ὅσον καὶ τὸ ἐλληνικὸν ἔθνος, ἔπειτα ἤθελε δεικνύει καταγωγὴν δυτικὴν, ἐσπερίαν, ὅπερ ἄτοπον. Διότι ἔθνος γλῶσσαν μὲν λαλοῦν ἀσιατικὴν, οἷα ἡ ἐλληνική, συγγενὴς τῇ σανσκριτικῇ καὶ ζενδικῇ κατὰ τοὺς σοφοὺς ἐτυμολόγους, μουσικὴν δ' ἔχον δυτικὴν, εὐρωπαϊκὴν, ὡς ἀξιοῦσιν οἱ τοῦ εὐρωπαϊκοῦ πολιτισμοῦ θιασῶται, ἤθελεν εἶσθαι αὐτόχρημα Χίμαιρα ὁμηρικὴ, «πρόσθε λέων, «ὄπισθεν δὲ δράκων, μέση δὲ χίμαιρα»⁽¹⁾. Διότι τὰ μὲν διανοήματα τοῦ νοῦς αὐτοῦ ἤθελεν ἐκφράζει τὸ ἔθνος, δι' ἐνάρθρων φωνῶν εἴτε γλώσσης ἀσιατικῆς, ἀνατολικῆς, τὰ δὲ αἰσθήματα τῆς καρδίας αὐτοῦ δι' ἀνάρθρων φθόγγων εἴτε μουσικῆς δυτικῆς, ἐσπερίας, πρᾶγμα τραγελαφικόν. Ἀλλ' οὐδὲν τοιοῦτον εὐτυχῶς συμβαίνει· διότι τὸ ἐλληνικὸν ἔθνος δὲν ἦλθεν ἐκ τῆς δύσεως, οὔτε ἐκ τοῦ Ῥήνου οὔτε ἐκ τοῦ Ἐρκυνίου δάσους τῆς Γερμανίας οὔτε ἐκ τῆς Σκωτίας καὶ Ἰρλανδίας, ἀλλ' ἐκ τῆς Ἀνατολῆς, ἐκ τῆς Ἀσίας. Καὶ καθὼς ἡ γλῶσσα, τὰ ἔθνη καὶ τὰ ἔθιμα τοῦ Ἑλλήνος οὐδεμίαν εἶχον ὁμοιότητα ἐπὶ τῆς ἀκμῆς τῆς Ἑλλάδος πρὸς τὰ τότε βάρβαρα δυτικὰ ἔθνη τῆς Εὐρώπης, οὕτω καὶ ἡ ἐλληνικὴ μουσικὴ ὥφειλε νὰ ᾔηται καθὼς καὶ εἶναι ἀνομοία πρὸς τὴν νῦν μουσικὴν τῶν Εὐρωπαίων.

15. Ἡ δὲ παλαιότερα ἐκκλησιαστικὴ εὐρωπαϊκὴ μουσικὴ κατὰ τὴν περὶ αὐτῆς ἱστορίαν ἦν συγγενεστάτη τῇ ἐλληνικῇ μουσικῇ, εἶχε δὲ καὶ σημεῖα ποιοῦ καὶ οὐχὶ μόνον ποσοῦ ὡς ἡ νῦν, καὶ τὴν ἀρχὴν ἔλαβεν, ὡς μαρτυροῦσιν οἱ τεχνικοὶ αὐτῆς ὅροι, ἐκ τῆς ἐλληνικῆς,

(1) Ἰλιάδος Ζ, 181.

καίτοι λίαν μετεβλήθη κατὰ τοὺς τελευταίους αἰῶνας διὰ τε τὴν ἐπίδρασιν τοῦ ἐγχωρίου μουσικοῦ ιδιώματος καὶ τὸν ἐθνικὸν χαρακτῆρα, καὶ διὰ τὴν μεγάλην ἐπιστημονικὴν ἀνάπτυξιν τῆς διὰ τῶν ποικίλων ὀργάνων ἀρμονίας. Τὸ δὲ πρὸ τοῦ χριστιανισμοῦ ἐγχώριον ἰδίωμα τῆς εὐρωπαϊκῆς μουσικῆς ἄγνωσόν ἐστιν ὁποῖόν τι ἦν, διότι τὰ Γαλατικὰ καὶ Γερμανικὰ ἔθνη μόλις ἄρχονται γινωσκόμενα τὸν πρῶτον πρὸ Χριστοῦ αἰῶνα.

16. Ἐντεῦθεν θεωροῦμεν ἡμεῖς καὶ ἀδιζάκτως ἐσμέν πεπεισμένοι, ὅτι τῆς ἑλληνικῆς μουσικῆς, τῆς τε σωζομένης καθὼς καὶ τῆς ἀρχαίας, ἡ συγγένεια πρὸς τὴν Ἀσιατικὴν μουσικὴν ἐστὶν ἀρχικὴ καὶ ἐγγενής, ἐγκειμένη εἰς τὴν φύσιν καὶ τὸν χαρακτῆρα αὐτῆς διὰ τὴν ἐκ τῆς Ἀσίας καταγωγὴν τοῦ ἑλληνικοῦ ἔθνους καὶ τῆς μουσικῆς αὐτοῦ, ὁποία ἐστὶ καὶ ἡ τῆς γλώσσης. Ἐπερρώσθη δὲ ἡ ἀρχικὴ αὕτη συγγένεια πρότερον μὲν διὰ τῶν ὄπλων τοῦ μεγάλου Ἀλεξάνδρου, δι' ὧν ἐπανῆλθεν εἰς τὴν ἀρχαίαν αὐτῆς πατρίδα, τὴν μικρὰν Ἀσίαν, λίαν ἀνεπτυγμένη καὶ ἀκμάζουσα ἤδη καὶ ἰκανοὺς ἐκεῖ διεβίωσεν αἰῶνας, ὕστερον δὲ διὰ τῆς ἐν τῷ Βυζαντίῳ ἰδρύσεως τοῦ ἑλληνικοῦ κράτους καὶ τῆς ἐπ' αἰῶνας ἐκεῖ διαβιώσεως, καὶ τέλος διὰ τῆς ὑπὸ τῶν Τούρκων ἀλώσεως τῆς Κωνσταντινουπόλεως καὶ τῆς ὑπὲρ τέσσαρας αἰῶνας συγχρωτίσεως Χριστιανῶν καὶ Ὀθωμανῶν. Ταῦτα δὲ γινώσκοντες οὐδόλως ἐκπλησόμεθα διὰ τὸν Ἀσιατικὸν χαρακτῆρα τῆς πάλαι καὶ νῦν ἑλληνικῆς μουσικῆς, οἷός ἐστι καὶ ὁ τοῦ ἔθνους.

17. Μὴ νομίσῃ δέ τις ὅτι σκέπτομαι περὶ τῆς καταγωγῆς καὶ τῆς διασώσεως τοῦ ἑλληνικοῦ ἔθνους ὥσαντι τοῦτο ἔζησεν ἀπερίσπαστον τοὺς μακροὺς αἰῶνας

ἐν τῷ τοῦ Ὀμήρου Ἠλυσίῳ πεδίῳ, «τῇπερ ῥήϊστη βιο-
«τῇ πέλει ἀνθρώποισιν», ὅπου δηλαδὴ «οὐ νιφετός,
«οὔτ' ἄρ' χειμῶν πολὺς οὔτε ποτ' ὄμβρος, ἀλλ' αἰεὶ Ζε-
«φύροιο λιγὺ πνείοντας ἀήτας Ὠκεανὸς ἀνίησιν, ἀνα-
«ψύχειν ἀνθρώπους»⁽¹⁾, οὐχί, οὐδέποτε, ἀλλὰ φρονῶ
ὅτι πᾶσαι αἱ τοῦ ἔθνους γνωσταὶ ἱστορικαὶ περιπέτειαι
καὶ συμφοραὶ εἰσι κοιναὶ τῇ τε γλῶσση καὶ τῇ μουσικῇ
τοῦ ἔθνους, καὶ οὐδετέρα τούτων διέμεινεν ἀμέτοχος
τῶν τοῦ ἔθνους δεινῶν παθημάτων. Ἀλλ' ὅπως καὶ
ὁποία διετηρήθη ἐν τῷ ἔθνει ἡ ζῶσα γλῶσσα, ἡμαυρω-
μένη, κεκακωμένη καὶ πενητεύουσα, τοιαύτη διεσώθη
βεβαίως καὶ ἡ ζῶσα αὐτοῦ μουσική. Ὅσῳ δὲ κρείτ-
των καὶ τελειότερα διεσώθη ἡ γλῶσσα τῶν ἐκκλησια-
στικῶν ἀκολουθιῶν, τοσούτῳ μᾶλλον ἀρτιμελὲς, πλη-
ρεςτέρα τε καὶ πλουσιωτέρα διεσώθη καὶ ἡ μουσικὴ τῆς
ἐκκλησίας. Διότι καθὼς ἡ ἐκκλησία διέσωσε τὴν γλῶσ-
σαν τοῦ ἔθνους, οὕτω, πρέπει νὰ ὁμολογήσωμεν, ἡ ὀρ-
θόδοξος ἐκκλησία, ἡ σωστικὴ αὕτη κιβωτὸς τῶν ἱερῶν
τοῦ ἔθνους παραδόσεων, διέσωσε καὶ τὴν μουσικὴν αὐτοῦ
σχεδὸν ἀλώβητον καὶ ἀκεραίαν. Ἱστορικὴ δέ τις ἔρευνα
τῆς μουσικῆς τοῦ ἐλληνικοῦ ἔθνους ἀπὸ τῶν ἀρχαιοτά-
των ὁμηρικῶν χρόνων κατερχομένη συνεχῆς καὶ ἀδιά-
λειπτος διὰ τῶν μουσικῶν, τῶν ἱστορικῶν καὶ τῶν ἄλ-
λων συγγραφέων εἰς τοὺς καθ' ἡμᾶς χρόνους, πέπεισμαι
ὅτι θέλει καταλήξει εἰς τὰ ἀνωτέρω παρατεθέντα συμ-
περάσματα. Καὶ ἔστι μὲν ἡράκλειον ἀληθῶς τὸ ἔργον,
ἀλλ' οὐχὶ καὶ ἀδύνατον εὐποροῦντι λογίῳ καὶ τὰ γράμ-
ματα καλλιεργοῦντι οὐχὶ κατ' ἀνάγκην εἰς πορισμὸν

(1) Ὀδυσσεύς Δ, 565—68.

βίου, ὥσπερ οἱ πλεῖστοι τῶν ἐν Ἑλλάδι Καθηγητῶν, ἀλλὰ κατ' ἀρέσκειαν καὶ εἰς ἐθνικοῦ τινος κατορθώματος τὴν ἐπιτέλεσιν.

18. Τούτων δ' οὕτω τεθέντων, θεωροῦμεν τὴν περι-
σωθεῖσαν ἄχρις ἡμῶν βυζαντινὴν καὶ ἐκκλησιαστικὴν
μουσικὴν γνησίαν θυγατέρα τῆς ἀρχαίας ἐλληνικῆς καὶ
παραβάλλομεν αὐτὴν πρὸς τὴν ὁμοίως περισωθεῖσαν
ἐλληνικὴν γλῶσσαν. Καὶ καθὼς οἱ τὴν καθωμίλημένην
ἐλληνικὴν γλῶσσαν ἐπέισακτον ἐν ἀρχῇ ὑπολαβόντες
καὶ τὸ ἐλληνικὸν ἔθνος βάρβαρον ἀποκαλέσαντες, ὡς
οὐδὲ ῥανίδα γνησίου ἐλληνικοῦ αἵματος ἐνέχον ἐν ταῖς
φλεψὶν αὐτοῦ, οἱ περὶ τὸν Φαλμεράυερον σοφοὶ ἐν τῷ
ἀδίκῳ τούτῳ ἀγῶνι ἡττήθησαν, οὕτω καὶ ἐν τῷ περὶ
τῆς γνησιότητος τῆς καθ' ἡμᾶς ἐλληνικῆς μουσικῆς
θέλουσιν ἡττηθῆ, καὶ ἡ γνησιότης αὐτῆς φιλοτίμως
ἀνερευνημένη καὶ πρὸς τὴν ἀρχαίαν παραβαλλομένη
καὶ ἐν γένει καὶ ἐν τοῖς καθ' ἕκαστα, καὶ ἱστορικῶς καὶ
θεωρητικῶς ὑπὸ τῶν λογίων τοῦ Συλλόγου τούτου με-
λῶν θέλει ἀναλάμψει ἐπὶ τέλους καὶ ἐπικυρωθῇ. Ἀλλὰ
καθὼς ἡ καθωμίλημένη ἐλληνικὴ γλῶσσα, καίπερ ἡ-
μαυρωμένη διασωθεῖσα καὶ τὰ στίγματα φέρουσα τῆς
τοῦ ἔθνους δουλείας ἕνεκα τῶν ἀλγεινῶν τοῦ ἔθνους
παρελθουσῶν συμφορῶν, ἀναγνωρίζεται οὐδὲν ἥττον
γνησία, καὶ οὐδόλως νομίζεται ὅτι ἡλλοιώθη κατ' οὐ-
σίαν οὔτε διὰ τοὺς λατινισμοὺς οὔτε διὰ τοὺς τουρκι-
σμοὺς τοὺς ἐν αὐτῇ εἰσαχθέντας οὔτε διὰ τοὺς ἐβραϊ-
σμοὺς τοὺς ἐν τῇ γλώσσῃ τῆς Παλαιᾶς καὶ Καινῆς
Διαθήκης παρεισφρήσαντας, οὕτω καὶ ἡ καθ' ἡμᾶς ἐλ-
ληνικὴ μουσικὴ δὲν πρέπει νὰ θεωρῇται ὅτι ἡλλοιώθη
κατ' οὐσίαν καὶ ἀπεξενώθη ἀπὸ τῆς ἀρχικῆς καὶ ἀρχε-

γόνου συγγενείας αὐτῆς πρὸς τὴν ἀρχαίαν ἑλληνικὴν. Καὶ οὔτε διὰ τοὺς ἐβραϊσμοὺς τοὺς τυχὸν παρεισδύσαντας ἐκ τῆς διὰ τῶν Ἑβραίων μεταδόσεως τῆς χριστιανικῆς θρησκείας εἰς τοὺς Ἑλληνας κατὰ τοὺς πρώτους αἰῶνας δύναται νὰ ὀνομασθῇ, ὥς τινες ἀξιούσιν, ἐβραϊκὴ, οὔτε διὰ τοὺς τουρκισμοὺς τοὺς ἔκ τε τῆς ἐν Ἀσίᾳ ἐπ' αἰῶνας διαβιώσεως καὶ μετὰ τὴν ἄλωσιν τῆς Κωνσταντινουπόλεως τυχὸν παρεισφρήσαντας εἰς αὐτὴν καὶ ἐκ τῆς μετὰ τῶν Τούρκων ὑπὲρ τέσσαρας ἡδὴ αἰῶνας συγχρωτίσεως τυχὸν παραμείναντας ἐν αὐτῇ, οὐδόλως πρέπει νὰ νομίζεται, ὥς ἰσχυρίζονται ἕτεροι, τουρκικὴ, ἀλλὰ γνησιωτάτη ἑλληνικὴ.

19. Τὸ δ' ἐν τῇ μουσικῇ καλὸν οὔτε κοσμοπολιτικόν ἐστιν οὔτε φιλοσοφικόν, οἷα τὰ τῆς φιλοσοφίας πορίσματα τὰ ὁμοίως ἀποδεκτὰ παντὶ τῷ ἀνεπτυγμένῳ ἔχοντι τὰς διανοητικὰς δυνάμεις ἀνθρώπῳ, οἰοῦντοτε ἂν ἢ ἔθνους καὶ οἰονδήποτε ἂν οἰκῇ τόπον, ἀλλὰ τοπικὸν καὶ ἐθνικόν, οἷον καὶ τὸ τῆς γλώσσης, προῖόν τῆς γεννήσεως καὶ τῆς ἀνατροφῆς ἐκάστου, ἐξ οὗ καὶ ἀρέσκειται ἕκαστος εἰς τὴν ἐν ἣ ἑγεννήθη καὶ ἀνετράφη μουσικὴν. Ὅταν δέ, ὥς παρ' ἡμῖν τοῖς νῦν Ἑλλησι συμβαίνει, ἡ διασωθεῖσα ἐν ἡμῖν ἑλληνικὴ μουσικὴ καὶ ἐκ καταγωγῆς ἢ ἐθνικὴ καὶ ἡ ἀρίστη καὶ πλουσιωτάτη ἔνεκα τοῦ πληρεστάτου καὶ ἀνελλιποῦς καὶ περιληπτικωτάτου συστήματος τῶν διαφόρων αὐτῆς γενῶν καὶ τρόπων, κλιμάκων καὶ φθόγγων, μεταβολῶν καὶ χροῶν, τότε ἡ ἐθνικὴ φιλοτιμία καὶ ἡ εὐγενεστάτη καταγωγὴ ἐπιβάλλει τοῖς νέοις Ἑλλησιν ἡμῖν ὡς ἐθνικὴν ὑποχρέωσιν καὶ καθήκον, ἵνα παραλάβωμεν αὐτὴν εἰς τὴν ἐθνικὴν ἡμῶν ἀνατροφὴν, διδασκώμεθα καὶ γνωρίζωμεν

αὐτὴν, καὶ μὴ ἀποφεύγωμεν αὐτὴν διὰ τὴν νῦν ἀτέλειαν αὐτῆς, τρεπόμενοι ἐπὶ τὰ ἔτοιμα, εἰς τὴν ἐπεξεργασμένην καὶ μεγάλως ἀνεπτυγμένην εὐρωπαϊκὴν μουσικὴν.

20. Τὰ δὲ λόγια τοῦ Συλλόγου τούτου μέλη διὰ συντόνου μελέτης τῶν γνησίων πηγῶν καὶ τῆς κατὰ τὸ ἀρχαῖον ἰδίωμα καλλιιεργείας αὐτῆς ὀφείλουσι ν' ἀποκαθαίρωσι κατὰ μικρὸν τὴν βυζαντινὴν καὶ ἐκκλησιαστικὴν ἡμῶν μουσικὴν ἀπὸ παντὸς ξένου στοιχείου εἴτε ἐβραϊκοῦ εἴτε τουρκικοῦ, ἂν ὑπάρχωσιν, ὅπως ἀναλάμψη καὶ πάλιν ὁ ἡμαυρωμένος οὗτος χρυσὸς τῆς νῦν ἑλληνικῆς μουσικῆς, καὶ προσεγγίσῃ κατὰ μικρὸν εἰς τὴν ἀρχαίαν αὐτοῦ λαμπρότητα. Καίτοι οὐδόλως ἀρνούμεθα ὅτι, καθὼς ἡ νῦν ἑλληνικὴ γλῶσσα διὰ τῆς ἀπὸ τοσούτων ἐτῶν καλλιιεργείας ὑπὸ τοσούτων σοφῶν ἀνδρῶν ἀποβάλλει μὲν καθ' ἑκάστην τοὺς ξενισμοὺς καὶ καθαρωτέρα καὶ γνησιωτέρα ἑλληνικὴ ἀποβαίνει, οὐδέποτε ὅμως θέλει ἀναλάβει τὴν καλλονὴν τῶν ἀρχαίων τύπων καὶ τῆς συντάξεως οὔτε τὴν προσωδίαν θέλει ἐπανεύρει μετὰ τῆς ἀπαγγελίας τῶν μακρῶν καὶ βραχέων καὶ τῶν ὁμοφθόγων διφθόγων τὴν λεπτὴν διαφοράν, οὕτω καὶ ἡ καθ' ἡμᾶς ἑλληνικὴ μουσικὴ διὰ πολυετοῦς ἐργασίας καὶ ἐπιστημονικῆς καλλιιεργείας πολλῶν σοφῶν μουσικῶν θέλει μὲν ἀποβάλλει τοὺς ἀμαυροῦντας ἤδη αὐτὴν ξενισμοὺς, ἂν ὑπάρχωσι, καὶ θέλει ἀποβῇ καθαρωτέρα καὶ γνησιωτέρα ἑλληνικὴ μουσικὴ, οὐδέποτε ὅμως θέλει ἐπανέλθῃ εἰς τὴν καλλονὴν τῆς ἀρχαίας ἑλληνικῆς μουσικῆς τῶν ἐνδόξων τῆς Ἑλλάδος χρόνων, οὔτε τὴν δύναμιν καὶ τὸ κράτος τῶν αἰσθημάτων ἐκείνης θέλει ἐπανακτήσει, ὅσα κατὰ

τὴν περιγραφὴν τῶν Ἑλλήνων συγγραφέων ἀπίστευτα νῦν σχεδὸν φαίνονται. Οὐχ ἥττον ὁμως καλλιεργηθεῖσα κατὰ τὸ ἀρχαῖον αὐτῆς ἰδίωμα καὶ ἐκ τῆς νεωτέρας εὐρωπαϊκῆς μουσικῆς τέχνης προσλαβοῦσα ὅ,τι καλὸν καὶ προσφυές καὶ συνᾶδον τῷ ἰδιάζοντι χαρακτῆρι ἐκάστου τῶν γενῶν αὐτῆς καὶ τῶν τρόπων, καί, εἰ δυνατόν, τὴν ἁρμονίαν, θέλει ἀποβῆ πολὺ τερπνοτέρα καὶ πλουσιωτέρα τῆς νῦν εὐρωπαϊκῆς καὶ ἀξιώτάτῃ νὰ γείνη ἐθνικὸν στοιχεῖον τῆς ἀνατροφῆς τῶν νέων Ἑλλήνων καὶ τὰς ψυχὰς αὐτῶν νὰ ἀναρριπίζῃ, ὥσπερ καὶ τῶν πάλαι· «τὴν μὲν τοίνυν ψυχὴν μουσικῇ τὸ πρῶτον καὶ «ἀριθμητικῇ ἀναρριπίζομεν καὶ γράμματα γράψασθαι «καὶ τορῶς αὐτὰ ἐπιλέξασθαι διδάσκομεν» (¹).

21. Ἀλλὰ κατὰ τῆς ἑλληνικῆς μουσικῆς φέρεται μέμφει τις ὑπὸ τῶν ἐν τῇ εὐρωπαϊκῇ ἁρμονίᾳ ἀνατραφέντων καὶ μετ' αὐτῆς ἐξοικειωθέντων, ὅτι ἡ ἑλληνικὴ μουσικὴ ἐστὶ μονότονος καὶ μονόφωνος, καὶ ἁρμονίαν οὐκ ἔχει καθάπερ ἡ εὐρωπαϊκὴ. Ἡ εὐρωπαϊκὴ μουσικὴ, ὡς μαρτυροῦσιν οἱ τεχνικοὶ αὐτῆς ὅροι, φαίνεται καταγομένη ἐκ τῆς ἀρχαίας ἑλληνικῆς, τῶν λέξεων ὁμως ἐκείνης καὶ τῶν ὅρων ἡ σημασία ἐν πολλοῖς διεστράφη, ὅπερ ἐστὶν ἕτερον τοῦτο ἐμπόδιον εἰς ἀκριβῆ γνῶσιν τῆς ἀρχαίας ἑλληνικῆς μουσικῆς. Καὶ δὲν θὰ φανῇ θαυμαστὴ ἡ τῶν ὅρων διαστροφή, ἐάν τις ἀναλογισθῇ ἐν τίνι ἐποχῇ κατεβλήθησαν τὰ θεμέλια τῆς εὐρωπαϊκῆς μουσικῆς. Διότι κατὰ τὸν μέσον αἰῶνα, ὅτε καὶ ὄργανα πολλὰ εἶχον ἐκλείψει καὶ ἡ τέχνη αὕτη ἐν Εὐρώπῃ πρὸ πολλοῦ εἶχε παύσει, τῶν ὀνομάτων τῶν ἐκ

(¹) ΛΟΓΚΙΑΝΟΥ Ἀνάχαρσις 21.

τῆς τέχνης ὑπολειφθέντων τοιαύτην ἐποιήσαντο κα-
τάχρησιν ὅσοι τὴν τέχνην ἥσκησαν, ὥστε ἐφήρμωσαν
αὐτὰ εἰς νέα ἐφευρήματα εἰς οὐδὲν λογισάμενοι τὴν
προτέραν σημασίαν· καὶ ἐκ τούτου οὐ μόνον ἡλλοιώθη
ἐκάστου ὅρου ἡ δύναμις, ἀλλὰ καὶ παντελῶς διεστρά-
φη. Τίς ἀγνοεῖ, π. χ., ὅτι μουσική, μελωδία, ἁρμονία
εἰσὶ μὲν λέξεις ἐλληνικαί, ἐν δὲ τοῖς νεωτέροις χρό-
νοις πολὺ διάφορον ἔχουσι σημασίαν παρ' οἷαν ἐν τῇ
ἀκμῇ τῆς Ἑλλάδος ἢ καὶ ἐν τῇ παρακμῇ; καίτοι φέ-
ρονται καὶ ἐν τοῖς ἀρχαίοις χρόνοις τινὰ τούτων κατὰ
τι ἀνακαινισθέντα. Ὡστε λίαν ἐπίφογός ἐστιν ἡ δοξα-
σία ἐκείνων, οἵτινες εἰς τὰ ἥθη τῶν Εὐρωπαίων παι-
δευθέντες νομίζουσιν ὅτι ἀρχούντως δύνανται νὰ κρί-
νωσι περὶ τῆς ἀρχαίας ἐλληνικῆς μουσικῆς. Διότι δύσ-
κολον εἶναι ν' ἀπαρνηθῇ τις τὰ συνήθη καὶ νὰ υἱοθετή-
σῃ τὰ ἀσυνήθη. Ἐνταῦθα δὲν δυνάμεθα νὰ μὴ μνημο-
νεύσωμεν καὶ τὴν πλάνην νεωτέρων τινῶν Εὐρωπαίων
μουσικῶν, οἵτινες πραγματευόμενοι περὶ τῆς ἀρχαίας
μουσικῆς ἐφαρμόζουσι συνήθως τὸν λόγον εἰς τὰ ἥθη,
ἐν οἷς ἀνετράφησαν οἱ πρόγονοι αὐτῶν, καὶ οὕτω νο-
μίζουσιν ὅτι πραγματεύονται περὶ τῆς παλαιότητας
μουσικῆς, ἐν ᾧ ἄλλως εἶχον παρὰ τοῖς ἀρχαίοις τὰ
πράγματα. Ἁρμονία, π. χ., κατὰ τοὺς παλαιοὺς ὠρι-
σμένη τίς ἐστιν ἀκολουθία φθόγγων κατὰ τὸ βαρὺ καὶ
ὀξύ· ὅθεν ὅ,τι σχεδὸν ἡμεῖς μελωδίαν καλοῦμεν. Τρό-
πος δὲ παρ' αὐτοῖς ἀπλῶς ἐλέγετο μέτρον τάσεως, εἰς
ἣν ἀναφέρεται συνήθως ἡ κλίμαξ. Ἦσαν δὲ τρόποι
τρεῖς, δώριος, φρύγιος, λύδιος, διϊστάμενοι ἕκαστος
κατὰ διάστημα τόνου ἀπὸ τοῦ βαρέος ἐπὶ τὸ ὀξύ· εἶτα
δύο ἄλλοι παρενεβλήθησαν, ἰώνιος εἶτε ἰάστιος ἀπὸ

τοῦ βαρέος, καὶ αἰόλιος ἀπὸ τοῦ ὀξέος. Τούτων δὲ τῶν τρόπων ἡ δύναμις πᾶσα ἔκειτο ἐν τῇ μεταβολῇ. Ἀλλὰ καίτοι τοιουτοτρόπως ἠδύναντο νὰ μεταβάλλωνται, δυσκατανόητον ὅμως φαίνεται τοῖς Εὐρωπαίοις πῶς ἀπεδίδετο ἐκάστῳ αὐτῶν τοσαύτη δύναμις, ὅσῃν ὑμνησεν ὅλη ἡ ἀρχαιότης. Διότι ἐκ μόνῃς τῆς τάσεως, ὡς νῦν παρὰ τοῖς Εὐρωπαίοις, ἀδύνατον βεβαίως τοῦτο· ἠδύνατο δὲ ἐκ τῆς μελοποιίας, ἐκ τοῦ ῥυθμοῦ, ἐκ τῆς ιδιαιτέρας τῶν φθόγγων συμφωνίας, ἐκ τῶν γενῶν τῆς ἀρμονίας, καὶ καθόλου ἐκ τοῦ ποιοῦ. Ὅθεν ἐξ ἀνάγκης ὑπῆρχεν ὠρισμένη τις ἀρμονία ἰδίᾳ ἐκάστου τῶν τρόπων ἐκείνων. Ἐντεῦθεν δὲ καὶ ὁ τρόπος ἐκαλεῖτο ἀρμονία.

22. Εἶχεν ὅμως ἡ ἀρχαία ἐλληνικὴ μουσικὴ ἀρμονίαν ἢ οὐ; Εἰ δὲ εἶχεν, ἦν ἄρα ὁμοία τῇ τῆς νῦν εὐρωπαϊκῆς μουσικῆς ἢ τοῦλάχιστον κατὰ τὴν νῦν τῆς εὐρωπαϊκῆς μουσικῆς σημασίαν τῆς λέξεως ἢ ἄλλοίᾳ τις καὶ ἄλλως ἐννοουμένη; Ἡ ἀρχαία ἐλληνικὴ μουσικὴ ἢ τοιαῦτα θαυμάσια τότε ἀποτελοῦσα, ὅποια ἐκπλησσομένη ἀναγινώσκοντες ἐν τοῖς συγγραφεῦσι, καθ' ἃ φρονοῦσιν οἱ σοφοὶ ἐκδύσκει, ἦτο καθάπερ καὶ ἡ νῦν ἐλληνικὴ μουσικὴ ὁμόφωνος μελωδία εἴτε μελωδικὴ συνωδία, πολλῶν ἅμα ὁμοφώνως καὶ ὁμοφθόγγως ἀδόντων· ἡ δὲ ὀργανικὴ αὐτῆς μουσικὴ ἦτο πολυόργανος συναυλία, πολλῶν ἅμα ὀργάνων ὁμοτόνως χρουομένων καὶ συναυλούντων. Ἡ δὲ τῆς νῦν εὐρωπαϊκῆς μουσικῆς ἀρμονία ἡ μὲν φωνικὴ ἐστὶ πολυφωνία ἀρμονική, πολλῶν ἅμα ἑτεροφώνως καὶ ἑτεροτόνως ἀδόντων· ἡ δὲ ὀργανικὴ ἐστὶ πολυόργανος συναυλία, πολλῶν ἅμα ὀργάνων ἐν ἀρμονίᾳ μὲν, ἑτεροφθόγγως δὲ

κρουομένων. Ἀρμονίαν ἄρα κατὰ τὴν εὐρωπαϊκὴν τῆς λέξεως ἔννοϊαν οἱ ἀρχαῖοι Ἑλληνες οὐκ εἶχον. Διότι ἢ ἐκ τῶν τριῶν ἀντιφωνιῶν, τῆς τοῦ μεσοειδοῦς, ὑπατοειδοῦς καὶ νητοειδοῦς μέλους, καταρτιζομένη πολυφωνος συνῳδία, συμφωνία ἐστὶ τῶν δι' ὀκτὼ εἴτε διὰ πασῶν συναδόντων καὶ βάσιν ἔχει τὸν αὐτὸν φθόγγον, ἥτοι τὸ ὁμόφωνον ἐν ἀντιφωνίᾳ εἴτε κατ' ὀγδόην, ἢ δὲ διὰ τεσσάρων συμφωνία καὶ ἢ διὰ πέντε ἦσαν στοιχεῖα τῆς ἀρμονίας οὐχὶ ἀρμονία.

23. Παράδοξον δὲ ὁπόση τιναὺς κατέχει σκοτοδινία, ὥστ' ἐπὶ πάσης ἄλλης τέχνης καὶ ἐπιστήμης ἀναζητοῦσι καὶ τιμῶσιν ὡς ἀπόγονοι τῶν Ἑλλήνων πᾶν ὅ,τι γνήσιον ἑλληνικόν, ἐπὶ δὲ τῆς μουσικῆς μόνον ζηλοῦσιν ὅ,τι ὀθνεῖον καὶ ξενόηχον ἐκ πνεύματος καινοτομίας καὶ νεωτερισμοῦ. Ἀλλ' ἡ εὐρωπαϊκὴ μουσικὴ ἴσως κατέφυγεν εἰς τὴν ἀρμονίαν ἐξ ἀνάγκης, καθ' ὅσον ἄνευ τῆς ἀρμονίας οὐδεμίαν παρέχει τέρψιν μονοφώνως ἀδομένη, ἅτε σερουμένη τοῦ πλούτου καὶ τῆς ποιικιλίας πολλῶν τρόπων καὶ συστημάτων τῆς ἀρχαιοτέρας καὶ δύο ὀλοκλήρων γενῶν τῆς ἑλληνικῆς μουσικῆς, τοῦ χρωματικοῦ καὶ τοῦ ἑναρμονίου, καὶ τῆς ἐκ τούτων μελωδίας, καὶ περιορισμένη κατὰ γένος εἰς ἓν τριτημόριον τῆς ἑλληνικῆς μουσικῆς, εἰς τὸ διατονικὸν γένος, ἐν δὲ σύστημα τὸ διὰ πασῶν, ἥτοι τὸ ὀκτάχορδον, δύο δὲ τρόπους, do καὶ la· διότι χρωματικόν τι γένος τῆς νῦν εὐρωπαϊκῆς μουσικῆς ἐξ ὑφέσεων καὶ διέσεων γινόμενον διαφέρει τὰ μέγιστα τοῦ ἀρχαίου. Ἄν δὲ τὴν οὕτω περιορισμένην εὐρωπαϊκὴν μουσικὴν ἐπὶ τοσοῦτον προήγαγον ἄνδρες σοφοὶ καὶ ἐπιστήμονες Εὐρωπαῖοι, εἰς ποῖον ἄρᾳ γε βαθμὸν τε-

λειότητος μέλλει νὰ φθάσῃ καὶ ποίαν λαμπρότητα νὰ περιβληθῇ ἢ ἀσυγκρίτῳ λόγῳ ἐκείνης εὐρυτέρα καὶ ποικιλωτέρα ἑλληνικὴ μουσικὴ, ἂν ὁμοίως σοφοὶ καὶ ἐπισήμονες ἄνδρες ἐκμαθόντες καλλιεργήσωσιν αὐτὴν κατὰ τὸν ἐγγενῆ χαρακτῆρα αὐτῆς, παραιτοῦντες τὴν ἄλογον καὶ σφαλερὰν πρόληψιν, ὅτι ἡ ἑλληνικὴ μουσικὴ ἐστὶ ξένη καὶ βάρβαρος καὶ τῆς εὐρωπαϊκῆς πολὺ ὑποδεεστέρα ;

24. Ἡ δὲ ἀτέλεια καὶ τὸ περιωρισμένον τῆς εὐρωπαϊκῆς μουσικῆς καταφαίνεται καὶ ἐν αὐτῷ τῷ συστήματι τῆς γραφῆς αὐτῆς, καθότι μέλη ξένα αὐτῇ, οἷα τὰ τοῦ χρωματικοῦ καὶ τοῦ ἐναρμονίου γένους, οὐδόλως δύναται οὔτε νὰ ψάλλῃ οὔτε νὰ γράφῃ ἢ νὰ μεταφράζῃ. Ἡ δὲ ἑλληνικὴ μουσικὴ τοῦναντίον εὐχερέστατα δύναται καὶ νὰ γράφῃ καὶ νὰ ψάλλῃ καὶ νὰ μεταφράζῃ καὶ τὰ μᾶλλον ἀλλότρια καὶ ἀσυνήθη αὐτῇ μέλη διὰ τὴν μεγάλην ποικιλίαν τῶν μελῶν αὐτῆς καὶ τὴν ἐντέλειαν τοῦ σημειογραφικοῦ αὐτῆς συστήματος. Καίτοι καὶ τοῦτο αὐτῆς τῶν σημείων τὸ νῦν σύστημα δύναται νὰ ἀπλουστευθῇ ἔτι μᾶλλον ἄνευ τῆς ἐλαχίστης ἀπωλείας οὐδεμιᾶς τῶν ἀρετῶν αὐτοῦ, καὶ ν' ἀπαλλάξῃ τοὺς ὁπαδοὺς αὐτοῦ ἀπὸ τοῦ δυσμνημονεύτου ἐκείνου κατὰ νοῦν ὑπολογισμοῦ τῶν νῦν σημείων τῆς ὀξύτητος καὶ βαρύτητος, εἰς ὃν μετὰ χρόνον καὶ κοπιώδη ἀγωνίαν μόλις συνειθίζει τις, καὶ πάλιν πολλάκις ἀμφιβάλλει καὶ αὐτὸς ὁ ἡσχημένος. Δύναται δὲ εὐχερέστατα νὰ ἀπλουστευθῇ καὶ νὰ τελειοποιηθῇ, καὶ εἶναι ἄξιον ζήτημα σπουδαίας τοῦ Συλλόγου σκέψεως. Δύο δ' εἰσὶ τὰ συστατικὰ τῆς μελωδίας, ποσὸν καὶ ποιόν. Ὅθεν διττὰ εἰσὶ καὶ τὰ μουσικὰ σημεία, τὰ μὲν τοῦ

ποσοῦ, τὰ δὲ τοῦ ποιοῦ. Χρῆζουσι δὲ μεταβολῆς ἰδίως τὰ τοῦ ποσοῦ δηλωτικά, καθ' ὅσον τὰ νῦν δηλοῦσιν οὐχὶ τὸν ἀμέσως ἀπαγγελλέον φθόγγον, ἀλλὰ τὸ ποσὸν τῆς ἀναβάσεως ἢ καταβάσεως, ἐξ οὗ τεκμαίρεται ὁ ψάλτης ἐμμέσως διὰ τοῦ κατὰ νοῦν ὑπολογισμοῦ τίς ὁ ἐκάστοτε ἀπαγγελλτέος φθόγγος. Ἀλλ' ὅμως καὶ τοῦτο τὸ σύστημα ἡρμηνεύθη πρὸ πεντήκοντα πέντε ἐτῶν καὶ ἡπλουστεύθη οὕτως, ὥστε ἕκαστος μουσικὸς χαρακτῆρ εἴτε σημαδόφωνον ἔχει νῦν ἐνὸς γράμματος εἴτε φωνῆς δύναμιν, ἐξ ἀρχαιοτέρου συμβολικοῦ συστήματος, καθ' ὃ τὰ παλαιότερα ἐκεῖνα σημεῖα ἢ μᾶλλον σύμβολα ἐθεωροῦντο «ἐν μικροῖς καὶ βραχέσι τύποις πολλῶν γραμμάτων δύναμιν ἔχοντα». Ὑπερέχει λοιπὸν ἡ νῦν ἐλληνικὴ μουσικὴ τὴν εὐρωπαϊκὴν κατὰ τε τὴν ἐντελεστέραν γραφὴν καὶ κατὰ τὸν πλοῦτον καὶ τὴν ποικιλίαν τοῦ τε ποσοῦ καὶ τοῦ ποιοῦ, τῶν κλιμάκων καὶ τῶν χροῶν. Ἀλλ' ὑπερβαίνει τὴν εὐρωπαϊκὴν ἢ νῦν ἐλληνικὴ μουσικὴ καὶ κατὰ τὸν πλοῦτον καὶ τὴν ποικιλίαν τῆς μελοποιΐας. Διότι ἡ νῦν ἐκκλησιαστικὴ καὶ βυζαντινὴ μουσικὴ δύναται νὰ μελοποιῇ, καὶ μελοποιεῖ καὶ μέλη ἔχει πεποιημένα, καὶ ἐπὶ τῶν ὀκτῶ τῆς κλίμακος εἴτε τοῦ ὀκταχόρδου φθόγγων τοῦ μεσοειδοῦς μέλους, καὶ ἕκαστον μέλος διαφέρει τῶν ἄλλων κατὰ ποσὸν καὶ ποιόν, ἥτοι κατὰ τρόπον, τὰ δὲ καὶ κατὰ σύστημα, τὰ δὲ καὶ κατὰ γένος. Οἱ δ' Εὐρωπαῖοι μελοποιοὶ ἐπὶ δύο μόνον φθόγγων τῆς κλίμακος μελοποιοῦσιν, ἐπὶ τοῦ do καὶ la. Ὡστε καθὼς αἱ νεώτεραι εὐρωπαϊκαὶ γλῶσσαι ὑπολείπονται πολὺ τῆς ἐλληνικῆς κατὰ τὸν πλοῦτον καὶ τὴν ποικιλίαν τῆς συντάξεως καὶ τῶν γραμματικῶν τύπων, οὕτω καὶ ἡ νεω-

τέρα μουσική τῶν Εὐρωπαϊῶν ὑπολείπεται τῆς ἑλληνικῆς κατὰ τε τὸν πλοῦτον καὶ τὴν ποικιλίαν τῶν μελῶν, ἅτινα πάντα ἢ διάδοχος αὐτῆς βυζαντινὴ καὶ ἐκκλησιαστικὴ μουσικὴ διασώζει ἐκ τῆς ἀρχαίας ὡς ἀναφαίρετον κληρονομίαν, ὑσεροῦσα μόνον κατὰ τὴν ἀρμονίαν.

25. Καίτοι τὸ ἀνάπαλιν ὥφειλε νὰ συμβαίνη, ἢ ἐκκλησιαστικὴ δηλαδή μουσικὴ ὥφειλε νὰ ᾔηται πολὺ μᾶλλον περιωρισμένη καὶ πενεστέρα τῆς νῦν εὐρωπαϊκῆς κατὰ τε τὸν πλοῦτον τῶν μελῶν καὶ τὴν ποικιλίαν. Διότι κατὰ πᾶσαν ὀρθὴν καὶ λογικὴν σκέψιν ὀφείλομεν νὰ ὑποθέσωμεν ὅτι, ὁπότε ὁ χριστιανισμὸς διεδόθη καὶ ἐστερεώθη ἱκανῶς ἐν τῷ ἑλληνικῷ ἔθνει καὶ ἐδέησε καὶ τὰ τῆς μουσικῆς νὰ τακτοποιηθῶσι πρὸς εὐπρέπειαν τῆς ἐκκλησίας, καὶ ὁ ἅγιος Ἰωάννης ὁ Δαμασκηνός, οὗ τὴν μνήμην σήμερον ἐπιτελοῦμεν, ὁ θεμελιωτὴς τῆς ἐκκλησιαστικῆς ἡμῶν μουσικῆς καὶ μέγας ἁσματογράφος, ἀνέλαβε ζήλῳ θείῳ κινούμενος καὶ ἐτακτοποίησε καὶ διωργάνωσε τὴν ἐκκλησιαστικὴν μελωδίαν, λίαν λογικόν, λέγω, εἶναι καὶ ὀρθόν νὰ ὑποθέσωμεν ὅτι ἐκ τῶν πολλῶν καὶ ποικίλων τρόπων εἴτε ἤχων τῆς τότε ἑλληνικῆς μουσικῆς παρέλαβε μόνον τοὺς προσφυεῖς εἰς τὴν ὑπηρεσίαν τῆς ἐκκλησίας καὶ τὴν θείαν αὐτῆς μελωδίαν, δηλαδή ἐκείνους, ὅσων τὸ αἶσθημα συνεβίβαστο πρὸς τὰ σεμνὰ καὶ ἱερὰ τῆς ἐκκλησίας αἰσθήματα καὶ συνήργει εἰς ὕψος θεῖον καὶ εἰς κατάνυξιν, εἰς δοξολογίαν τοῦ Θεοῦ καὶ εὐχαριστίαν, ἀπέκλεισε δὲ πάντας ἐκείνους, ὧν τὰ αἰσθήματα ᾔσαν ἀκόλαστα καὶ τῶν σαρκικῶν ἡδονῶν ἐξεγερτικὰ εἴτε ἄγαν ἐνθουσιαστικά, θούρια καὶ πολεμιστήρια, εἴτε χαρᾶς ἐξάλλου καὶ κορυβαντιώσης ἀνάπλευα, εἴτε ἄσεμνα καὶ ἀπρε-

πῆ, οἷα τὰ ἐν κώμοις καὶ πότοις, ἐν κραιπάλῃ καὶ μέθῃ παροίστρω σκολιὰ καὶ παροίγια.

26. Ὅποσον διέφερε δὲ ἡ ἱερὰ ἐλληνικὴ μουσικὴ ἀπὸ τῆς βεβήλου ἀρκούντως σαφῶς παριστᾷ ὁ μέγας Βασίλειος πολὺ πρότερον τοῦ Δαμασκηνοῦ ἐν τῇ πρὸς τοὺς νέους παραινέσει αὐτοῦ, ὅπως ἐκ τῶν ἐλληνικῶν ὠφελοῖντο λόγων, ἔνθα ὁ λόγος ἤγαγεν αὐτὸν νὰ παραινέσῃ τοὺς νέους πῶς νὰ ὠφελῶνται καὶ ἐκ τῆς ἐλληνικῆς μουσικῆς, συμβουλευὼν «μὴ διὰ τῶν ὥτων «διεφθαρμένην μελωδίαν τῶν ψυχῶν καταχεῖν. Ἄνελευθερίας γὰρ δὴ καὶ ταπεινότητος ἔγγονα πάθη ἐκ «τοῦ τοιοῦδε τῆς μουσικῆς εἶδους ἐγγίνεσθαι πέφυκεν. «Ἄλλὰ τὴν ἐτέραν (μουσικὴν) μεταδιωκτέον ἡμῖν, τὴν «ἀμείνω. τε καὶ εἰς ἄμεινον φέρουσιν, ἥ καὶ Δαβὶδ χρώμενος ὁ ποιητὴς τῶν ἱερῶν ᾠσμάτων ἐκ τῆς μανίας, «ὥς φασι, τὸν βασιλέα (Σαοὺλ) καθίστη». Καὶ μετ' ὀλίγον «τοσοῦτόν ἐστι τὸ διάφορον ὑγιοῦς ἢ μοχθηρᾶς «μελωδίας ἀναπλησθῆναι. Ὡστε τῆς νῦν δὴ κρατούσης ταύτης ἤττον ἡμῖν μεθεκτέον ἢ οὐτινοσοῦν τῶν «αἰσχίστων» (§ 20). Ὑπῆρχεν ἄρα ἔτι τότε πλήρης ἡ ἐλληνικὴ μουσικὴ, ἥς ἡ μὲν ἤτο ὑγιής, ἡ δὲ μοχθηρά, καὶ διὰ τοῦτο συμβουλεύει ὁ ἅγιος μεταδιώκειν μὲν τὴν ὑγιᾶ, φεύγειν δὲ τὴν μοχθηράν, καὶ οὕτως ὠφελεῖσθαι τοὺς νέους. Οὐδένα δὲ λόγον ποιεῖται περὶ εἰσηγμένης παρὰ τοῖς τότε χριστιανοῖς ἢ ἐν χρήσει οὔσης ἐβραϊκῆς μουσικῆς, ὥς τινες ἐνόμισαν, οὐδ' ἐπιτάττει χρῆσθαι μὲν ταύτῃ, φεύγειν δὲ τὴν ἐλληνικὴν μουσικὴν ὥς ἀπηγορευμένην, ἀλλ' ἀπλῶς παραβάλλει τῆς ἐλληνικῆς μουσικῆς τὴν ὑγιᾶ καὶ σεμνὴν πρὸς τὴν τῶν ἱερῶν ποτε ᾠσμάτων τοῦ Δαβὶδ, καθ' ὅσον ἀμφο-

τεραι ἦσαν ἱεροπρεπεῖς καὶ σεμναὶ καὶ τοῖς ἀκούουσιν ἐνεποιοῦν ὅμοιον αἴσθημα, καὶ ἦσαν ὁμοίως γνωσταὶ καὶ ἐπιτῆδεια παρ' ἑκατέροις πρὸς τὴν θείαν λατρείαν.

27. Ἦσαν δὲ τότε καὶ ἑλληνικὴ γλῶσσα καὶ ἑλληνικὴ μουσικὴ πρὸ αἰώνων εἰσηγμέναι ὑπὸ τοῦ μεγάλου Ἀλεξάνδρου καθ' ὅλην τὴν μικρὰν Ἀσίαν, τὴν Συρίαν, τὴν Παλαιστίνην καὶ τὴν Αἴγυπτον. Καὶ τοσοῦτον ἐκαλλιεργεῖτο ἐν ταῖς χώραις ἐκείναις ἡ ἑλληνικὴ παιδεία, ὥστε ἡ Ἀλεξάνδρεια, ἡ Ἀντιόχεια καὶ ἡ Ταρσὸς ἡμιλλῶντο πρὸς τὴν Ἐφεσον καὶ τὰς Ἀθήνας, ἐν τισὶ δὲ τούτων ὑπερέβαινε καὶ αὐτὰς τὰς Ἀθήνας, ὡς ἐν Ταρσῷ τῆς Κιλικίας κατὰ Στράβωνα, « τοσαύτη δὲ τοῖς ἐνθάδε (ἐν Ταρσῷ) ἀνθρώποις σπουδὴ πρὸς τε φιλοσοφίαν καὶ τὴν ἄλλην παιδείαν ἐγκύκλιον ἅπασαν γέγονεν, ὥστ' ὑπερβέβληνται καὶ Ἀθήνας καὶ Ἀλεξάνδρειαν καὶ εἴ τινα ἄλλον τόπον δυνατόν εἰπεῖν, ἐν ᾧ σχολαὶ καὶ διατριβαὶ φιλοσόφων γεγόνاسι. Διαφέρει δὲ τοσοῦτον ὅτι ἐνταῦθα μὲν οἱ φιλομαθοῦντες ἐπιχώριοι πάντες εἰσὶ, ξένοι δ' οὐκ ἐπιδημοῦσι ῥαδίως » ⁽¹⁾. Τοσοῦτο δὲ κοινὴ ἦν ἡ ἑλληνικὴ γλῶσσα καὶ παιδεία, ὥστε καὶ αὐτοὶ οἱ ἐξ Ἑβραίων μαθηταὶ τοῦ Ναζωραίου ἔγραψαν τὸ Εὐαγγέλιον τῆς Καινῆς Διαθήκης εἰς τὴν ἑλληνικὴν γλῶσσαν. Τὸ δ' ἀπαραίτητον μάθημα τῆς τότε ἐγκυκλίου παιδείας ἡ ἑλληνικὴ μουσικὴ, ἥτις ἐξημέρωσε τὰ ἔθνη τῆς Ἀσίας, διέσωζε πολὺν ἔτι πλοῦτον παντοίων μελῶν καὶ ἐν αὐτῇ αὐτῆς τῇ παρακμῇ, ὡς καὶ κατόπιν ἐν τοῖς χρόνοις τοῦ Δαμασκηνοῦ, Κοσμά τοῦ μελωδοῦ καὶ τῶν ἄλλων ἱερῶν ἁσματογράφων τῆς ἐκκλησίας.

(1) ΣΤΡΑΒΩΝ 14, 673—4.

28. Ἀφοῦ λοιπόν, ὡς προεῖρηται, πάντα τὰ ἐξωτερικά καὶ βέβηλα μέλη τῆς τότε ἐπικρατοῦσης μοχθηρᾶς μελωδίας τῆς ἑλληνικῆς μουσικῆς, ὧν τὰ πλεῖστα νῦν σώζονται παρὰ τοῖς μουσικοῖς τῶν Ὁθωμανῶν, οἵτινες παρὰ τῶν Ἑλλήνων αὐτὰ παρέλαβον καὶ ἄχρι τοῦ νῦν διατηροῦσιν, ἀπεκλείσθησαν, προσελήφθη δὲ ὅ,τι σεμνόν, ὅ,τι ἅγιον ἐκ τῆς ἀρχαίας μελωδίας καὶ τῇ τοῦ Χριστοῦ ἐκκλησίᾳ ἐμπρέπον, καὶ ἐκ τούτων ἀπετελέσθη ἡ ὀκτώηχος, κατὰ δὲ τοὺς ὀκτὼ ἤχους ἐμελοποιήθησαν πᾶσαι αἱ ἐκκλησιαστικαὶ μελωδίαί, αὗται δὲ καὶ οὕτω περιωρισμέναι ὑπερβαίνουνσι πολυπλασίως τὴν νῦν εὐρωπαϊκὴν μουσικὴν, φαντασθῆτω ἕκαστος ὑμῶν, ἔντιμος ὁμήγυρις, ὅπόσος ἦν ὁ πλοῦτος, ἡ ἔκτασις, ἡ ποικιλία τῆς ἀρχαίας τῶν προγόνων ἡμῶν ἑλληνικῆς μουσικῆς. Ἐντεῦθεν ὀφείλομεν εὐχαριστίας νὰ ἀναπέμπωμεν τῷ Θεῷ, ὅτι ἐγεννήθημεν καὶ ἀνετράφημεν Ἕλληνες, καὶ καθῆκον ἔχομεν νὰ ἀγαπῶμεν καὶ ἐνδελεχῶς μελετῶμεν τὴν σωζομένην παρ' ἡμῖν ἑλληνικὴν μουσικὴν, τὸ κειμήλιον τοῦτο τῆς ἐθνικῆς παλιγγενεσίας, μεθ' ὅσου ζήλου καὶ ἐπιμελείας μελετῶμεν καὶ σπουδάζομεν καὶ τὴν ἐθνικὴν ἡμῶν γλῶσσαν.

29. Εἰς τὰς εὐγενεῖς δὲ προσπαθείας τοῦ Συλλόγου τούτου ἀνατίθεται νὰ καταστήσῃ τὴν ἐθνικὴν ἡμῶν ταύτην ἑλληνικὴν μουσικὴν παιδεύμα τῆς διανοητικῆς τοῦ ἔθνους ἀναπτύξεως καὶ στοιχεῖον ἀνατροφῆς διαπλαστικόν τοῦ ἡθους τῶν νέων Ἑλλήνων, ὥσπερ ἦν καὶ τῶν πάλαι «ἧ οὐ καλῶς προσέταττον ἡμῶν οἱ ἐπὶ «τούτοις τεταγμένοι νόμοι, παραγγέλλοντες τῷ πατρὶ «τῷ σῷ σε ἐν μουσικῇ καὶ γυμνασικῇ παιδεύειν ;» (¹).

(¹) ΠΛΑΤΩΝΟΣ Κρίτων 12.

Δύναται δὲ νὰ κατασταθῇ τοιαύτη, ἐάν, πλὴν τῆς ἐκκλησιαστικῆς μουσικῆς τῆς καλῶς ἐχοῦσης καὶ εὐτεταγμένης ὑπὸ τῶν θείων τῆς ἐκκλησίας πατέρων, διαπλάσῃ ὁ Σύλλογος ἐξωτερικὴν καὶ κοσμικὴν μουσικὴν, ἁρμοδίαν πρὸς τὰς τέρφεις τοῦ κοσμικοῦ βίου. Διότι δὲν πρέπει νὰ ἀπαιτῶμεν πάντες ὅσοι σπουδάζωσι τὴν καθ' ἡμᾶς μουσικὴν νὰ γίνωνται ψάλται καὶ χοροστατῶσιν ἐν ταῖς ἐκκλησίαις, ἀλλὰ νὰ δύναται καὶ πᾶς ἄλλος νὰ μεταχειρίζεται τὸ σύστημα τῆς ἡμετέρας μουσικῆς πρὸς τὰς κοσμικὰς τοῦ βίου τέρφεις καὶ εὐθυμίας. Τὸ δὲ σύστημα τοῦτο τῆς ἐξωτερικῆς μουσικῆς ἀρχόμενον ὁμοίως ἀπὸ τῆς κλίμακος ἐκάστου ἤχου καὶ τῆς παραλλαγῆς αὐτοῦ ὀφείλει νὰ συνίσταται ἅπαν ἐξ ἐξωτερικῶν μελῶν προβαῖνον ἀπὸ τῶν ἀπλουστέρων καὶ συνηθεσέρων ἐπὶ τὰ συνθετώτερα καὶ τεχνικώτερα, προστιθεμένων τῇ οἰονεὶ μουσικῇ χρηστομαθείᾳ ταύτῃ καὶ εὐρωπαϊκῶν ᾠσμάτων, καίτοι ταῦτα ἀνήκουσι πάντα εἰς τὸ ἐν ὄγδοον τοῦ ὄλου, καθότι γνωστόν ἐστὶν ὅτι τὰ εὐρωπαϊκὰ ᾠσματα ἀνέχουσιν εἰς ἓνα καὶ μόνον ἦχον ἐκ τῶν παρ' ἡμῖν, τὸν πλάγιον τοῦ τετάρτου κατὰ τὴν διὰ πασῶν κλίμακα καὶ τὴν κατὰ τριφωνίαν. Πολλὰ δὲ τῶν τῆς Εὐτέρης καὶ τῆς Πανδώρας ᾠσματα δύνανται νὰ καταχωρισθῶσιν εἰς τὴν χρηστομάθειαν ταύτην κατὰ τὴν προειρημένην τάξιν. Ἐν ταύτῃ ὀφείλουσι μεταφρασθέντα ἢ συνταχθέντα πιστῶς καὶ σαφῶς νὰ καταταχθῶσι καὶ πάντα τῆς ἔσω καὶ ἔξω Ἑλλάδος τὰ δημοτικὰ καὶ χορευτικὰ ᾠσματα, οἱ βασιλικοὶ ὕμνοι καὶ τὰ ἐγκώμια, καὶ τῶν θεατρικῶν μελῶν τὰ μᾶλλον ἡμῖν συγγενῇ καὶ τῷ λαῷ κατὰ καιροὺς ἀρέσαντα καὶ δημοφιλῆ καταστάντα. Πρὸς τοῦτο θέλει

συσταθῇ ἐπιτροπή, θέλει ζητηθῇ τῶν λογίων ἐνταῦθα μελῶν ἢ συνεργασία καὶ τῶν ἔξω ἢ πεφωτισμένη σύμ-πραξις. Καὶ τέλος ἡ χρηστομάθεια αὕτη τῆς ἐξωτερικῆς καὶ θύραθεν οὕτως εἰπεῖν μουσικῆς ὀφείλει νὰ ᾔηται τοιοῦτοτρόπως συντεταγμένη, ὥστε νὰ δύναται τις νὰ ἐκμάθῃ ὁλόκληρον τὴν καθ' ἡμᾶς μουσικὴν χωρὶς νὰ ᾔηται ὑπόχρεως νὰ διδαχθῇ οὐδὲν ἐκκλησιαστικὸν ᾄσμα, καίτοι ὁ τοιοῦτος θέλει εἶσθαι οἶκοθεν ἱκανὸς νὰ ψάλλῃ οἷονδ' ὅποτε βούλεται ἐκκλησιαστικὸν ᾄσμα ἄνευ δι-δασκαλίας.

30. Τούτου δὲ τοῦ ἔργου περαιωθέντος, ὁ Σύλλογος ὀφείλει νὰ ζητήσῃ καὶ ἡ Κυβέρνησις νὰ ἐπιτρέψῃ τὴν εἰσαγωγὴν τῆς καθ' ἡμᾶς ἑλληνικῆς μουσικῆς εἰς τὰ Γυμνάσια τοῦ κράτους καὶ εἰς τὰ ἀνώτερα παρθεναγωγεῖα τὰ ἀπολύοντα εἰς τὸν βίον τελειομαθῇ τὰ κοράσια ἢ χορηγοῦντα πτυχία δημοδιδασκαλισσῶν. Ἐκ δὲ τῶν μελῶν τοῦ Συλλόγου οἱ μᾶλλον εὐπαιδευτοὶ καὶ καλλίφωνοι καὶ τῆς πανεπιστημιακῆς ἢ τοῦλάχιστον τῆς ἐγκυκλίου γυμνασιακῆς παιδείας κάτοχοι ὀφείλουσι νὰ ἀναλάβωσι φιλοτίμως τὸν κόπον οἱ μὲν τακτικοὶ ἐταῖροι νὰ διδάσκωσι τοὺς μᾶλλον καλλιφώνους τῶν ἐνταῦθα Γυμνασίων μαθητάς, οἱ δὲ ἀντεπιστέλλοντες ἐταῖροι τοὺς ἐν ταῖς ἐπαρχίαις μαθητάς τῶν Γυμνασίων, βέβαιοι ὄντες ὅτι ἐκπληροῦσιν ἐθνικὸν πόθον καὶ ἔργον πολὺ ὑψηλὸν καὶ εὐγενὲς καὶ πάσης ἀποδοχῆς ἄξιον.

31. Ὅταν δὲ τοιοῦτοι πεπαιδευμένοι καὶ ἐπιστήμονες νέοι ἐκμάθωσι τὴν καθ' ἡμᾶς ἑλληνικὴν μουσικὴν καὶ σχηματισθῶσιν οὕτως εἰπεῖν καὶ τῆς μουσικῆς ταύτης οἱ *Dilettanti*, τουτέστιν οἱ κατὰ προαίρεσιν καὶ

ιδίας τέρψεως χάριν καὶ ψυχαγωγίας τῆς μουσικῆς ἐρασαὶ καὶ οὐχὶ κατ' ἐπάγγελμα ψάλλται πρὸς πορισμὸν βίου ἐν ταῖς ἐκκλησίαις χοροστατοῦντες, τότε ἡ μουσικὴ ἡμῶν θέλει κατασταθῇ ἐθνικὸν παιδεύμα, θέλει καλλιεργηθῇ καὶ ἀναπτυχθῇ ὡς ψυχαγωγικὸν ἐπιτήδευμα καὶ θέλει εἰσαχθῇ εἰς τὰς ποικίλας τοῦ κοσμοῦ βίου περιστάσεις. Τότε οὗτοι οἱ νέοι, εἰμὶ βέβαιος, θέλουσιν εἶσθαι οἱ διαπρύσιοι κήρυκες τῶν ἀρετῶν καὶ τῶν προτερημάτων τῆς καθ' ἡμᾶς ἐλληνικῆς μουσικῆς. Τότε οἱ λόγιοι καὶ καλλίφωνοι οὗτοι νέοι θέλουσιν εἶσθαι καὶ μουσικοὶ ἕνεκεν τῆς τοιαύτης αὐτῶν παιδείσεως, καὶ θέλει παύσει οὔσα ἡ καθ' ἡμᾶς μουσικὴ ἀποκλειστικὸν ἔργον καὶ τέχνη ἰδιαιτέρας μόνον ὁμάδος ἀνθρώπων, τῆς τῶν ψαλτῶν, ἀγνοουμένη δὲ ὑπὸ πάντων τῶν ἄλλων, καὶ διὰ τοῦτο ἀμελουμένη καὶ καταφρονουμένη. Ἐξηκοντούτεις δ' οἱ νέοι οὗτοι γενόμενοι θέλουσι κατασταθῇ τοσοῦτον εὐαίσθητοι, ὥστε καὶ νὰ ἐπιτηρῶσι τοὺς νεωτέρους ὡς πρὸς τὴν ἀκριβῆ τήρησιν τῆς πατρίου ἐλληνικῆς μουσικῆς, ὡς ὁ θεῖος Πλάτων παρακελεύεται ἐν τοῖς Νόμοις. Ἐνταῦθα ὁ Πλάτων εἰπὼν πρότερον « ἃ δεῖ μανθάνειν τε τοὺς νέους καὶ μελετᾶν, τὰ περὶ τὰ γράμματα πρῶτον καὶ δεύτερον « λύρας πέρι », εἶτα ὅτι « μετὰ τὸν γραμματιστὴν ὁ κιθαριστὴς ἡμῖν προσρητέος » καὶ « τοῖς κιθαρισταῖς « τοίνυν ἡμᾶς δοκῶ τῶν ἔμπροσθεν λόγων ἀναμνησθέντας τὸ προσῆκον νεῖμαι τῆς τε διδασκαλίας ἅμα καὶ « πάσης τῆς περὶ τὰ τοιαῦτα παιδείσεως », ἐξακολουθεῖ περὶ τῆς ὑπὸ τῶν πρεσβυτέρων ἐπιτηρήσεως ὡς ἐξῆς. « Ἐφάμεν, οἶμαι, τοὺς τοῦ Διονύσου τοὺς ἐξηκοντούτεις ὠδοὺς διαφερόντως εὐαισθήτους δεῖν γεγονέναι

«περί τε τοὺς ῥυθμοὺς καὶ τὰς τῶν ἁρμονιῶν συστά-
«σεις, ἵνα τὴν τῶν μελῶν μίμησιν τὴν εὖ καὶ τὴν κα-
«κῶς μεμιμημένην ἐν τοῖς παθήμασιν ὅταν ψυχὴ γί-
«γνηται, τὰ τε τῆς ἀγαθῆς ὁμοιώματα καὶ τὰ τῆς ἐναν-
«τίας ἐκλέξασθαι δυνατὸς ὧν τις τὰ μὲν ἀποβάλλῃ, τὰ
«δὲ προφέρων εἰς μέσον ὕμνῃ καὶ ἐπάδῃ ταῖς τῶν νέων
«ψυχαῖς, προκαλούμενος ἐκάστους εἰς ἀρετῆς ἔπεςθαι
«κτῆσιν συνακολουθοῦντας διὰ τῶν μιμήσεων.....
«Ἀληθέςατα τοίνυν καὶ ταῦθ' ἡμῖν παραλαβὼν ὁ περὶ
«τὴν Μοῦσαν ἄρχων αἵρεθεὶς ἐπιμελείσθω μετὰ τύχης
«εὐμενοῦς» (¹).

32. Ἐκ τοῦ Συλλόγου τούτου ὀφείλει νὰ προέλθῃ
οὐ μόνον τῆς μουσικῆς τέχνης ἡ ἀνάπτυξις, ἀλλὰ καὶ
τῶν θεραπόντων αὐτῆς ἡ βελτίωσις καὶ τελειοποιήσις.
Δὲν λανθάνει τὸν Σύλλογον καὶ τὰ ἔντιμα αὐτοῦ μέλη
ὅτι ὑπὸ τῶν φιλομεμφῶν καὶ ἄλλῃ τις φέρεται μομφή
κατὰ τῆς ἐκκλησιαστικῆς μουσικῆς ἡ ἡμιμάθεια καὶ ἡ
μικρὰ ἰκανότης τῶν μετερχομένων αὐτὴν, καίτοι ἀναν-
τίρρητόν ἐστιν ὅτι ἡ μομφὴ αὕτη οὐχὶ τὴν τέχνην,
ἀλλὰ τοὺς λειτουργοὺς αὐτῆς ἀφορᾷ, καὶ ἐκ τούτων
εὐτυχῶς οὐχὶ τοὺς πάντας. Διότι, καθ' ὅσον ἡ θεία αὕτη
τέχνη παρέχει εἰς τοὺς ἐπαγγελλομένους αὐτὴν πᾶσαν
ἄνεσιν κατὰ τὰς ἐργασίμους ἡμέρας, φαίνεται οἷονεὶ
προτρέπουσα αὐτὴ αὕτη αὐτοὺς εἰς τὴν παιδείαν, καὶ
παρορμῶσα νὰ διεξέλθωσι πᾶσαν τὴν γυμνασιακὴν καὶ
πανεπιστημιακὴν paίδευσιν, ὡς καλῶς ἔπραξαν καὶ
πράττουσι πολλοὶ τῶν ἐν Ἀθήναις, συνάπτοντες οὕτως
ἐν ἑαυτοῖς μετὰ τῆς ἐκκλησιαστικῆς μουσικῆς καὶ τὴν

(¹) Νόμων βιβλίον Ζ, σελ. 812—14.

θύραθεν παιδείαν. Τοῦτο δὲ οὗτοι τοσούτῳ μᾶλλον καλῶς ποιοῦσιν, ὅσω παρὰ τοῖς ἀρχαίοις ἡ «μουσικὴ» ἐδήλου συλλήβδην πάσας τὰς μαθήσεις τὰς καθιερωμένας ταῖς Μούσαις, ἰσοδυνάμως τῇ καθ' ἡμᾶς «παιδείᾳ», οἱ δὲ νῦν φιλομαθεῖς πάλαι «φιλόμουσοι» ἐλέγοντο. Διὰ δὲ τῆς διπλῆς ταύτης πανοπλίας τεθωρακισμένοι ἔστωσαν βέβαιοι ὅτι οὐ μόνον τῇ ἐκκλησίᾳ ἐν ἐπιγνώσει τελείᾳ τοῦ ἔργου αὐτῶν θέλουσιν ὑπηρετεῖν, ἀλλὰ καὶ τῇ πατρίδι πολυτίμους ὑπηρεσίας δύνανται νὰ προσφέρωσι. Διότι ἡ εὐγενεστάτη τῶν τεχνῶν, ἣν οἱ φάλται ἐπαγγέλλονται, χρήζει πολλῶν καὶ ποικίλων γνώσεων, ὅπως κατὰ βάθος κατανοηθῇ καὶ τελειοποιηθῇ, πολλῶν δὲ κόπων καὶ μόχθων, ἵν' ἀποδειχθῇ ἡ γνησιότης τῆς νῦν μουσικῆς πρὸς τὴν ἀρχαίαν ἕκ τε τῶν ἐσωτερικῶν καὶ ἐξωτερικῶν λόγων κατὰ τε τὸ ὅλον καὶ τὰ καθ' ἕκαστα παραβαλλομένη. Διότι τῶν ἀρχαίων Ἑλλήνων ἡ μουσικὴ περιεῖχεν οὐ μόνον τὴν ἀρμονικὴν ἀλλὰ καὶ τὴν ῥυθμικὴν καὶ τὴν μετρικὴν, οὐ μόνον τὴν μελοποιίαν, ἀλλὰ καὶ τὴν ῥυθμοποιίαν καὶ τὴν ποίησιν, οὐ μόνον τὴν ᾠδικὴν ἀλλὰ καὶ τὴν ὀργανικὴν καὶ τὴν ὑποκριτικὴν.

33. Ἀλλ' ἐν τῇ ὁσημέρᾳ προαγομένῃ ἡμῶν κοινῶνίᾳ, ἐν ᾗ πᾶσαι αἱ τέχναι καὶ αἱ ἐπιστῆμαι τακτοποιοῦνται καθ' ἑκάστην καὶ δι' ἀρμοδίων διατάξεων καὶ νόμων περιφρουροῦνται καὶ ἐνισχύονται, καὶ μήτε τὸν δικηγόρον δύναται νὰ μετέρχεται πᾶς ὁ ἑαυτὸν ἄριστον νομικὸν θεωρῶν, μήτε τὸν φαρμακοποιὸν πᾶς ὁ ἑαυτὸν νομίζων ἐμπειρότατον φαρμακέα, μήτε τὴν μαίαν ἢ τυχοῦσα γυνή, μόνη ἡ ἐκκλησιαστικὴ μουσικὴ ἀφέθη εἰς τὴν ἰδίαν αὐτῆς τύχην, μόνη ἡ ἱερὰ αὕτη τέχνη οὐδε-

μιᾶς ἡξιώθη προνοίας παρὰ τῆς Κυβερνήσεως, οὐδε-
 μιᾶς ἐπιμελείας ἐκ μέρους τῆς πολιτείας. Ἀλλὰ πᾶς ὁ
 ἄχρως δακτύλοις μόλις ἀψάμενος τῆς μουσικῆς, πᾶς
 ὁ μόλις τὰ πρῶτα μαθήματα αὐτῆς διακούσας καὶ φω-
 νήν τινα ὁπωσδήποτε ἔχων γίνεται αὐτοχειροτόνητος
 μουσικός, χοροστατεῖ ἐν τῇ ἐκκλησίᾳ διαφθείρων τὴν
 τέχνην καὶ μήτε τῷ Θεῷ εὐαρεστῶν μήτε τοῖς ἀνθρώ-
 ποις ἀρέσκων. Ἀλλ' ἐπέστη καιρός, ἵνα ληφθῇ περὶ
 τούτου φροντίς, ἡ ἐθνικὴ φιλοτιμία ἐπιβάλλει τῇ πο-
 λιτείᾳ τὴν προστασίαν καὶ τῆς ἱερᾶς ταύτης τέχνης.
 Ἐκ δὲ τῶν προσπαθειῶν τοῦ Συλλόγου τούτου ἀναμέ-
 νει ἡ κοινωνία τὴν θεραπείαν καὶ τοῦ ἀτόπου τούτου.
 Διότι ὁ Σύλλογος «αἰρεθεὶς ὁ περὶ τὴν Μοῦσαν ἄρχων»
 κατὰ Πλάτωνα, καὶ τούτου τόπον ἐπέχων ὀφείλει νὰ
 φωτίσῃ περὶ τούτων τὸ Σεβαστὸν Ὑπουργεῖον καὶ τὴν
 Ἱερὰν Σύνοδον καὶ νὰ ζητήσῃ νὰ συσταθῇ τριμελὴς
 ἐπιτροπὴ ἐκ τῶν ἐν Ἀθήναις εἰδημονεστάτων πρακτι-
 κῶς τε καὶ θεωρητικῶς μουσικῶν, εὐσυνειδήτων δὲ καὶ
 φιλοπατρίδων ἀνδρῶν, παρ' ἧς ἐξεταζόμενος νὰ λαμ-
 βάνῃ τὸ πτυχίον τοῦ ἱεροφάλτου καὶ τὴν ἄδειαν τοῦ
 χοροστατεῖν ἐν τῇ ἐκκλησίᾳ πᾶς ὁ κατὰ πρᾶξιν καὶ
 θεωρίαν τέλειος μουσικός. Τούτου δὲ γενομένου ἀπαλ-
 λάσσονται οἱ ἐκκλησιαστικοὶ μουσικοὶ τῆς ἐκ τῆς ἡμι-
 μαθείας μομφῆς, τελειοποιεῖται ἡ ψαλτικὴ τέχνη, λαμ-
 πρύνεται ἡ μελωδία καὶ οἱ εἰδήμονες καὶ εὐπαίδευτοι
 ψάλλται τιμῶνται καὶ διακρίνονται ἀπὸ τῶν ἀνικάνων
 καὶ ἀμαθῶν. Ἄν δὲ τοιοῦτοι ἐγκρατέστατοι τῆς τέ-
 χνης μουσικοὶ καὶ καλλιφωνότατοι, οἵτινες καὶ ἄλλους
 νὰ διδάξωσι καὶ τελειοποιήσωσι, δὲν ὑπάρχωσιν ἐνταῦ-
 θα, ζητηθήτωσαν ἔξωθεν καὶ μισθοδοτηθήτωσαν, ὥπως

χρησιμεύσωσιν ὡς ζύμη πρὸς τελειοποίησιν ἄλλων καὶ μὴ μαραίνεται καὶ διαφθείρηται ἢ τοσοῦτον ὠραία τέχνη, ἐκλείπωσι δὲ οἱ εἰδήμονες καὶ γλυκύφωνοι ψάλλται.

34. Τὴν σύζασιν δὲ τῆς ἐπιτροπῆς ἀναγκαίως ὀφείλει νὰ παρακολουθήσῃ ἡ ἱδρυσις σχολῆς, ἐν ᾗ οἱ ὑπολειπόμενοι κατὰ τὴν τέχνην καὶ ἀτελεῖς νὰ συμπληρῶσι τὰς σπουδὰς αὐτῶν τελειοποιούμενοι καὶ καθιστάμενοι ἄξιοι τοῦ πτυχίου καὶ δόκιμοι ψάλλται ἐν τῇ χοροστασίᾳ τῆς ἐκκλησίας. Ἐκ τοῦ Συλλόγου τούτου ὀφείλει διὰ τῶν διδαξόντων ἐν τῇ σχολῇ νὰ προέλθῃ καὶ ἡ βελτίωσις περὶ τὴν ἀπαγγελίαν τῶν φθόγγων καὶ τῶν μελῶν, ἅτινα ἐνίοτε φαίνονται ἀπαγγελλόμενα ὡς ἀπὸ τῆς ῥινός, δυσκόλως ἀκουομένων ἐνίοτε καὶ αὐτῶν τῶν γραμμάτων καὶ ταῦτα, ἵνα ἐκλείψῃ ὁ διὰ τοῦτο ἀποδιδόμενος τοῖς ἱεροψάλλταις μῶμος. Καίτοι κατὰ μικρὸν καὶ τὸ ἔλλειμμα τοῦτο εἰς ὀλίγους ἤδη περιορίζεται καὶ ὀλίγους ἀφορᾷ, διὰ δὲ τῶν τοῦ Συλλόγου προσπαθειῶν διορθούσθωσαν καὶ οἱ ὀλίγοι, ἀναλαμβάνοντες φυσικὴν, καθαρὰν καὶ ἀβίαστον ἀπὸ τοῦ λάρυγγος ἀπαγγελίαν πρὸς τιμὴν ἑαυτῶν καὶ εὐπρέπειαν τῆς ἐκκλησίας, καὶ καλὸν ὑπόδειγμα μιμήσεως τοῖς ἀπλουστέροις, ὅσοι ζήλῳ θείῳ κινούμενοι ψάλλουσι κατὰ μίμησιν διάφορα ἄσματα τῆς ἐκκλησίας.

35. Ἐκ τοῦ Συλλόγου τούτου ὀφείλει νὰ προέλθῃ καὶ ἀναγκαία τις τέλος προτροπὴ καὶ παραίνεσις εἰς τὸ ψάλλειν τὰ ἐκκλησιαστικὰ μέλη πάντα εἴτε εἰρμολογικὰ εἴτε στιχηρὰ εἴτε παπαδικὰ καθ' ὃν τρόπον καὶ ῥυθμὸν καὶ χρόνον, σύντομον ἢ ἀργόν, ἐμελοποίησαν αὐτὰ οἱ ἄριστοι τῶν μελοποιῶν καὶ γεγραμμένα φέρονται ἐν τοῖς μουσικοῖς βιβλίοις, καὶ μὴ «ἄλλο εἰς

«ἄλλο καταχρῆσθαι μέλους εἶδος»⁽¹⁾ μηδὲ διαφθείρωσι τὰ ἀρχαῖα καὶ σεμνὰ τῆς ἐκκλησίας μέλη ὡς ἄλλοι ἄσματοκάμπται δι' αὐτογνωμόνων ιδιωτισμῶν καὶ ποι-
κίλων λαρυγγισμῶν, «μουσικῆς ἄκοντες ὑπ' ἀνοίας
«καταψευδόμενοι, ὡς ὀρθότητα μὲν οὐκ ἔχοι οὐδ' ἦν-
«τινοῦν μουσική, ἡδονὴ δὲ τῇ τοῦ χαίροντος, εἴτε βελ-
«τίων εἴτε χείρων ἂν εἴη τις, κρίνοιτο ὀρθότατα»⁽²⁾.
Ἀλλὰ καθὼς ἐν τῇ πεζῇ ἀναγνώσει φευκτέοι εἰσὶν οἱ
παρατονισμοί, καὶ ἐπαινετὴ ἡ ὀρθὴ καὶ κατ' ἔννοιαν
ἀνάγνωσις, οὕτω καὶ ἐν τῷ ψάλλειν φευκτέαι εἰσὶν αἱ
παραφωναίαι καὶ αἱ κατ' ἀρέσκειαν μεταβολαὶ τῶν κε-
κανονισμένων, ὡς διαφθοραὶ τοῦ σεμνοῦ καὶ κοσμίου
τῆς ἐκκλησίας μέλους. Ἐχέτωσαν δὲ καὶ ἴσα μέτρια
καὶ τῆς ἑαυτῶν φωνῆς ἕκαστος ἀνάλογα, καὶ μὴ καθ' ὑ-
περβολὴν ὑψηλὰ καὶ δυσανάλογα, ὅπως μὴ βιάζωνται
εἰς ἀτάκτους βοὰς καὶ παρὰ φύσιν κραυγὰς ἐπὶ τὰ ὕψη,
ἀλλὰ πρὸς τὸν συνοδικὸν κανόνα στοιχοῦντες τὸν λέ-
γοντα «τοὺς ἐπὶ τῷ ψάλλειν ἐν ταῖς ἐκκλησίαις πα-
«ραγινόμενους, βουλόμεθα, μήτε βοαῖς ἀτάκτοις κε-
«χρῆσθαι, καὶ τὴν φύσιν πρὸς κραυγὴν ἐκδιάξασθαι,...
«ἀλλὰ μετὰ πολλῆς προσοχῆς καὶ κατανύξεως τὰς
«τοιαύτας ψαλμωδίας προσάγειν τῷ τῶν κρυπτῶν ἐφό-
«ρῳ Θεῷ», ψαλλέτωσαν ὡς ἐμπρέπει τοῖς εὐλαβῶς
ἐνώπιον τοῦ Θεοῦ παρισταμένοις. Ὀφείλουσι δὲ καὶ νὰ
ἐκμανθάνωσι καὶ ἀποστηθίζωσι πρότερον μετὰ τῆς δυ-
νατῆς ἀκριβείας ὅσα καθ' ἑκάστην ἐορτὴν πρόκειται νὰ
ψάλλωσιν, οἱ δὲ δυσκολευόμενοι εἰς τὴν ἀπομνημόνευ-
σιν ψαλλέτωσαν κατ' ἀρχὰς ἐκ τοῦ βιβλίου εἴτε «ἀπὸ

(1) ΠΛΑΤΩΝΟΣ Νόμων βιβλίον Γ, σελ. 700.

(2) Αὐτόθι.

διφθέρας», μέχρις οὗ συνηθίσωσι καὶ αὐτοὶ νὰ ψάλλω-
 σιν ἀπὸ μνήμης ἀκριβῶς κατὰ τὰ κείμενα. Καὶ οὕτω
 θέλουσι συνηθίσαι κατόπιν εἰς τὸ κανονικῶς ψάλλειν,
 ἀντιλαμβανόμενοι τῆς ποικιλίας τῶν μελῶν καὶ τῆς
 τῶν ὁμοίων λεπτῆς πρὸς ἄλληλα διαφορᾶς, εἰς τὴν
 διαφορὰν τῶν χρόνων καὶ τῶν ῥυθμῶν καὶ τὴν διὰ τοῦ
 ἁρμοδίου ἐκάστοτε μέλους ἔκφρασιν τῶν ποικίλων τοῦ
 λόγου ἔννοιων, ὅπερ ἐστὶ τὸ κατ' ἔννοιαν ψάλλειν καὶ ὁ
 κυριώτερος σκοπός, δι' ὃν ἐμελοποιήθησαν τὰ γεγραμ-
 μένα, ὅπως ἀπαγγέλλωνται βραδύτερον καὶ εὐκρινέ-
 στερον τῆς πεζικῆς ἀναγνώσεως καὶ διὰ τῶν ῥυθμικῶν
 τόνων ἐνισχύονται οἱ γραμματικοί, καὶ διὰ τοῦ προσ-
 ῆκοντος μέλους ἀναδεικνύονται ἔτι μᾶλλον καὶ ζωο-
 γοῶνται αἱ ὑψηλαὶ τῶν ἀδομένων ἔννοιαι.

36. Φευχταί ὡσαύτως καὶ μικραὶ τινες προσθήκαι
 ἁσματιδίων, ἅτινα καθ' ἀπλὴν μίμησιν παραλαβόντες
 ἕτεροι παρ' ἐτέρων ἄδουσι, καὶ ὧν ἡ ἐξέλεγχξις ἐστὶν εὐ-
 κολος, ἐὰν παραβληθῶσι πρὸς τὸ φυλλάδιον τῆς ἱερᾶς
 λειτουργίας, ἔνθα σαφῶς ὠρισμένα εἰσὶ τίνα ἄδονται
 ὑπὸ τῶν ψαλτῶν, τίνα δὲ ἀναγινώσκονται μυστικῶς
 ὑπὸ τοῦ λαοῦ. Ἐν γένει δὲ πρέπει νὰ διακρίνη ἀπὸ τοῦ-
 δε τοὺς τοῦ Συλλόγου ἱεροψάλτας ζῆλος καὶ προθυμία
 πρὸς πᾶν ὅ,τι ἁρχαῖον, κανονικόν καὶ ἀκριβές ἐν τῇ
 ἱερᾷ μελωδίᾳ τῆς ἐκκλησίας, ὥστε κατὰ τὸν συνοδικὸν
 κανόνα «μήτε τι ἐπιλέγειν τῶν μὴ τῇ Ἐκκλησίᾳ ἁρμο-
 «δίων τε καὶ οἰκείων», ἀποστροφὴ δὲ πρὸς τὰς καινο-
 τομίας καὶ τοὺς νεωτερισμοὺς κατὰ τὸ ἁρχαῖον τῆς
 ἐκκλησίας λόγιον «παυσάσθω ἡ καινοτομία μιαίνειν
 «τὴν ἀρχαιότητα». Ἀλλὰ πάντα ταῦτα παρ' ἐνός καὶ
 μόνου ἐκατέρωθεν ψάλτου, ἀποτελοῦντος τὸν πάλαι ἐκ

πολλῶν συνιστάμενον χορόν, ἀναγινώριζω ὅτι δυσκόλως ἐκτελοῦνται. Ὅθεν ἀνάκειται εἰς τὰς προσπάθειας τοῦ Συλλόγου νὰ ἐνεργήσῃ δι' ὅλων τῶν μέσων παρὰ τοῖς ἐπιτρόποις τῶν ἐκκλησιῶν, τοῦλάχιστον τῶν δυναμένων καὶ εὐπορουσῶν, ἵνα προσλαμβάνωσι καὶ βοηθὸν εἴτε δομέστικον, ὥστε ν' ἀποτελῶσι δύο τοῦλάχιστον ψάλται ἐκάτερον τῶν χορῶν. Θέλει δ' ἐκ τούτου προέλθει ἀναγκαίως καὶ ἡ ἔξις τοῦ συμφάλλειν δύο καὶ πλείονας ταῦτοχρόνως, μηδαμῶς διακρινομένου τοῦ μέλους, ἀλλ' ἡδέως προσπίπτοντος τῇ ἀκοῇ, συνηρμοσμένου κατὰ ποιὸν καὶ ῥυθμόν.

37. Ἴδου ὅποια καὶ ὁπόσα εἰσὶν ἐν συνόψει τὰ καλὰ, ἅτινα ἡ κοινωνία ἀναμένει νὰ ἴδῃ πραγματοποιούμενα παρὰ τοῦ Συλλόγου τούτου. Ἴδου ὁποῖων καὶ ὁπόσων ἀγαθῶν πρόξενος δύναται νὰ γείνῃ ὁ Σύλλογος πρὸς τὴν εὐπρέπειαν τῆς ἐκκλησίας καὶ νὰ ἐπισύρῃ τὴν εὐγνωμοσύνην καὶ τὰς εὐχαριστίας τῶν εὐσεβῶν χριστιανῶν. Ἴδου διὰ τί φαιδροὶ καὶ ἀγαλλόμενοι συνελθόντες πανηγυρίζομεν σήμερον τὴν πρώτην ἐπέτειον τοῦ Συλλόγου τούτου ἑορτὴν, πολλὰ ἐξ αὐτοῦ ἐλπίζοντες τὰ καλὰ, καὶ πρὸ πάντων τὴν ἐπιστημονικὴν καλλιέργειαν καὶ τὴν ἀνύψωσιν τῆς σεπτῆς ἐκκλησιαστικῆς ἡμῶν μουσικῆς ἀπὸ τῆς νῦν ἐκπτώσεως καὶ τῆς παραχμῆς καὶ τὴν ἀποκατάστασιν τῶν ἱερῶν τῆς ἐκκλησίας μελῶν εἰς τὸ ἀρχαῖον σεμνὸν ἰδίωμα πρὸς δόξαν τῆς ἐκκλησίας καὶ εὐχαρίστησιν τοῦ ἑλληνικοῦ τῶν ὀρθοδόξων πληρώματος. Καὶ ταῦτα πάντα γινώσκω μὲν ὅτι ἐπιτελεσθήσονται κατὰ μικρὸν καὶ ἐν χρόνῳ τῶν πραγμάτων βελτιουμένων καὶ οὐχὶ ἀθρώως ἀπάντων καὶ συγχρόνως, ὅπερ ἀδύνατον, ἀλλ' « ἀρχή τοι

«ἡμισυ παντός» ἔλεγον οἱ πρόγονοι ἡμῶν, καὶ ἡ τοῦ Συλλόγου τούτου σύστασις ἐγγυᾶται ἀληθῶς τὸ ἡμισυ τοῦ ὅλου. Ὅθεν ἀίδιος εὐγνωμοσύνη ὀφείλεται τῷ Συλλόγῳ τούτῳ, ὅτι τὴν ἐκκλησιαστικὴν ἡμῶν μουσικὴν τὴν μέχρι χθὲς καὶ πρώην ὑπὸ τῶν πολλῶν ἀμελουμένην καὶ καταφρονουμένην περισυνήγαγεν ἐν τῷ οἴκῳ αὐτοῦ καὶ περιθάλλει ἤδη ὑπὸ τὰς πτέρυγας αὐτοῦ.

38. Διὰ ταῦτα ἐν τῇ πρώτῃ ταύτῃ ἐπετείῳ τοῦ Συλλόγου ἑορτῇ ἐπειράθην νὰ ἀναγράψω κεφαλαιωδῶς καὶ διὰ βραχέων τὴν ἑκτασιν τῶν ἐργασιῶν αὐτοῦ, καίτοι οὐδόλως ἀγνοῶ ὅτι πολλὰ τῶν ζητημάτων, ὧν ἐν παρόδῳ ἠψάμην, χρήζουσιν ἰδίας πραγματείας πρὸς ἐπιστημονικὴν συζήτησιν καὶ ἐπίλυσιν. Ἄλλ' ἀνέγραψα ταῦτα καὶ τὴν ἐμὴν παρενέβαλον γνώμην, ἵνα παράσχῳ ἀφορμὴν εἰς ἐμπειροτέρους καὶ εἰδικῶς περὶ τὴν μουσικὴν ἀσχολουμένους νὰ εἵπωσι καὶ γράψωσιν ἐλληνοπρεπέστερα καὶ σοφώτερα. Διότι ὅσῳ πλείονες οἱ ἐκάστοτε ἀσχολούμενοι εἰς ἕκαστον τῶν ζητημάτων καὶ εἰδικώτεροι, τοσούτῳ μείζων ὑπάρχει ἐλπίς ὅτι θὰ ἀναλάμψει ἐπὶ τέλους ἡ τοὺς πάντας πείθουσα ἀλήθεια. Διότι ἐκάστου ἔθνους, μάλιστα δὲ τοῦ ἑλληνικοῦ ὑπερτρισχιλιετῇ βίον μετροῦντος, ἡ μουσικὴ καθάπερ καὶ ἡ γλῶσσα οὐκ ἔστι κτῆμα ἑνὸς ἀνδρὸς οὔτε δύο ἢ τριῶν, ὅσῳδῆποτε περιφανῶν καὶ πεφωτισμένων, ἀλλὰ τοῦ σύμπαντος ἑλληνικοῦ ἔθνους. Ὅθεν καὶ ἡ διαφώτισις τοῦ ζητήματος ἐξαρτᾶται ἐκ τῆς ἐν χρόνῳ μακρῇ συνεργίας πολλῶν ἅμα καὶ ἐπισταμένων οὐ μόνον τὴν ἐθνικὴν ἡμῶν ἐκκλησιαστικὴν καὶ βυζαντινὴν μουσικὴν, ἀλλὰ καὶ τὴν εὐρωπαϊκὴν, ὅπως ὠφελῶνται ἐκ τῶν συγγραμμάτων τῶν σοφῶν Εὐρωπαίων.

39. Ἡ δὲ ἐκκλησιαστικὴ ἡμῶν αὕτη μουσική, καί-
περ ἐκπεπτωκυῖα σωζομένη παρ' ἡμῖν, καθάπερ καὶ ἡ
γλῶσσα, ἔνεκα τῶν πολυσενάκτων τοῦ ἔθνους περιπε-
τειῶν καὶ τῶν ὀδυνηρῶν συμφορῶν, ἃς διῆλθεν, ὑπάρ-
χει οὐχ ἥττον ἐθνικὸν κληροδότημα τῶν σοφῶν ἡμῶν
προγόνων καὶ γνησία θυγάτηρ τῆς καλλιχελάδου ἐκεί-
νης ἀρχαίας ἐλληνικῆς μουσικῆς. Καὶ κατὰ διπλοῦν
καθῆκον, τὸ μὲν ὡς ὀρθόδοξοι χριστιανοὶ ὀφείλομεν νὰ
διατηρῶμεν αὐτὴν ὡς ἱερὸν θεσμόν καὶ σεπτὸν τῆς ἐκ-
κλησίας κόσμημα, δωροφορηθὲν ἡμῖν παρὰ τῶν ἀγίων
καὶ θεοφόρων πατέρων τῆς ἐκκλησίας, καὶ πρὸ πάντων
παρὰ τοῦ σήμερον ἑορταζομένου Δαμασκηνοῦ τοῦ ἁσμα-
τογράφου καὶ μελωδοῦ, τὸ δὲ καὶ ὡς Ἕλληνες ὀφεί-
λομεν νὰ ἀγαπῶμεν καὶ τιμῶμεν τὴν περισωθεῖσαν ἐν
ἡμῖν ἐλληνικὴν ταύτην μουσικὴν ὡς ἐθνικὸν καὶ πα-
τροπαράδοτον κειμήλιον, ὅσονδῆποτε ἡμαυρωμένη καὶ
τετραυματισμένη, διαφυγοῦσα τὰς αἰμοσαγεῖς χεῖρας
τῶν ἀγρίων κατακτητῶν τοῦ ἐλληνικοῦ ἔθνους, παρε-
δόθη εἰς τοὺς κόλπους τῶν ἐλευθερωθέντων Ἑλλήνων.
Καὶ μὴ παρασυρώμεθα ἐκ τῆς λαμπηδόνος τοῦ πολιτι-
σμοῦ ἐν ἐθνικῷ ζητήματι, μηδὲ ζηλῶμεν ἔθνη νέα μη-
δεμίαν ἔχοντα ἱστορίαν μήτε παρελθὸν ἑνδοξον, οἷον
οἱ Ἕλληνες ἡμεῖς, τὸ μόνον ἔθνος, ὃπερ ἀναθάλλει
αὖθις ἐν τῷ κόσμῳ ἐκ τοσούτων ἀρχαιοτάτων ἐθνῶν
παντελῶς ἐκλιπόντων.

40. Ὅθεν ἀγαπήσατε, ὦ τέκνα τῆς νέας Ἑλλάδος,
τὴν πατροκληρονόμητον ταύτην ἐλληνικὴν μουσικὴν,
τὴν σαλπίσασαν τὰ θούρια καὶ τὰ ἐμβατήρια τῶν ἐλ-
ληνικῶν τροπαίων, τὴν παιανίσασαν τοὺς παιᾶνας καὶ
τὰ ἐπινίκια τῆς ἐθνικῆς ἡμῶν δόξης, ἀγαπᾶτε καὶ τὴν

οἰκεῖαν μουσικὴν ταύτην ὅσον καὶ τὴν ξένην, μανθά-
νετε καὶ ταύτην ὅσον καὶ τὴν εὐρωπαϊκὴν, εἰσαγάγετε
αὐτὴν εἰς τὴν ἐθνικὴν ὑμῶν ἀνατροφὴν, ἵνα καλλιεργη-
θεῖσα καὶ βελτιωθεῖσα καὶ αὕτη παρ' ὑμῶν, ὥσπερ καὶ
ἡ γλῶσσα, τέρπη καὶ ὑμᾶς τοὺς ἀπογόνους, ὥσπερ καὶ
τὸ πάλαι ἔτερπεν ὑμῶν τοὺς περικλεεῖς προγόνους.
Γένοιτο! γένοιτο!

ΠΡΟΣΛΑΛΙΑ

ΑΠΑΓΓΕΛΘΕΙΣΑ

ΕΝ Τῷ ΒΑΡΒΑΚΕΙῳ ΛΥΚΕΙῳ Τῇ Δ' ΔΕΚΕΜΒΡΙΟΥ 1875

ΔΕΥΤΕΡΑ ΕΠΕΤΕΙῳ ΕΟΡΤῇ ΤΟΥ ΣΤΑΛΟΓΟΥ

ΥΠΟ ΤΟΥ ΠΡΟΕΔΡΟΥ ΑΥΤΟΥ

ΠΑΝ. ΚΟΥΠΙΤΩΡΗ

*Σεβασμιώτατε ιεράρχα, αιδεσιμώτατοι ιερεῖς καὶ
λοιπὴ ἔντιμος ὁμήγυρις.*

Μετὰ τὴν ἀπὸ τοσούτων ἐτῶν καλλιέργειαν τῆς γλώσσης διὰ τοσούτων σχολείων δημοτικῶν καὶ ἐλληνικῶν, διὰ τῶν Γυμνασίων καὶ τοῦ Πανεπιστημίου, μετὰ τὴν σύστασιν τῆς Ῥιζαρείου καὶ τῶν ἱερατικῶν σχολῶν, τῶν ναυτικῶν καὶ γεωργικῶν σχολείων, ἐπέστη, νομίζομεν, καιρὸς νὰ συσταθῇ καὶ ἐκκλησιαστικὴ μουσικὴ σχολή, ἐν ᾗ νὰ διδάσκηται ὡς ἐμπρέπει εἰς Ἑλληνας ὀρθοδόξους τὸ μετὰ τὴν γλῶσσαν τιμαλφέστερον ἐθνικὸν κειμήλιον, ἡ πατροκληρονόμητος ἐλληνικὴ μουσικὴ, ἐκκλησιαστικὴ τε καὶ ἐξωτερικὴ. Ἐν ταύτῃ δὲ τῇ σχολῇ πρέπει νὰ τελειοποιῶνται οἱ ψάλλται, καὶ μετὰ τὴν ἀπολυτήριον ἐξέτασιν νὰ λαμβάνωσι τὸ ἐπίσημον πτυχίον, καὶ οὕτω νὰ ἀναγνωρίζωνται ὡς ἐπιστήμονες ψάλται καὶ ἐν πάσῃ ἀδείᾳ χοροστατῶσιν ἐν ταῖς ἐκκλησίαις. Τοιοῦτοτρόπως φρονοῦμεν ὅτι θὰ ἐξευγενισθῇ καὶ ἀνυψωθῇ εἰς τὴν προσήκουσαν περιωπὴν ἡ μουσικὴ τῆς ἱερᾶς ἀκολουθίας, θὰ ἀναλάβῃ ἡ ἐκ

κλησία τὴν ἀρχαιοτέραν εὐπρέπειαν, οἱ ἐκκλησιαζόμενοι θὰ παύσωσι δυσαρεστούμενοι ἐκ τῆς ἀμαθείας καὶ κακοφωνίας πολλῶν νῦν ψαλτῶν, θὰ παύσῃ καταφρονούμενη ἡ ἐκκλησία ἡμῶν ὑπὸ τῶν ἀλλοεθνῶν διὰ τὴν ἀκοσμίαν ταύτην καὶ τὸ ἔθνος ὄνειδιζόμενον διὰ τὴν ἀσύγγνωστον ταύτην ὀλιγωρίαν.

Πρὸς ταύτης τῆς ἱερᾶς ἐθνικῆς ἀνάγκης τὴν ἐκπλήρωσιν συνέστη ὁ ἐκκλησιαστικὸς μουσικὸς οὗτος Σύλλογος. Διότι ἡ ἱερὰ αὕτη τέχνη ἡ λαμπρύνουσα τὴν ἐκκλησίαν καὶ εἰς τὴν θείαν κατάνυξιν τῶν ἐκκλησιαζομένων ὑπὲρ πᾶν ἄλλο συντελοῦσα, παραμεληθεῖσα ἐκ πολλοῦ ἤδη χρόνου παρακμάζει ὁσημέραι καὶ ἀποσθέννυται, οἱ δὲ ἔμπειροι καὶ καλλίφωνοι ἱεροψάλται πλησιάζουσι νὰ ἐκλείψωσιν, εἰ μὴ ἐξέλπιον. Ἐλπίζομεν δὲ ὅτι πρὸς τὴν ἐκπλήρωσιν τοῦ ὑψηλοῦ καὶ θεαρέστου τούτου σκοποῦ καὶ ἡ Κυβέρνησις θέλει συνδράμει καὶ ἡ ἰδιωτικὴ φιλομουσία δὲν θέλει καθυστερήσει.

Ἀλλὰ καὶ ἡ ἐξωτερικὴ προγονικὴ μουσικὴ ἡ ἐλευθέρα καὶ ἐτοίμη πρὸς μὀρφωσιν, καλλιέργειαν καὶ ἀνάπτυξιν καιρὸς εἶναι νὰ τύχῃ τῆς προσηκούσης προσοχῆς καὶ ἐπιμελείας ὑπὸ τῆς εὐγενοῦς νεότητος. Οἱ εὐγενεῖς καὶ πεπαιδευμένοι τῆς Ἑλλάδος νέοι, οἱ μέχρι τοῦδε διὰ τῆς εὐρωπαϊκῆς μουσικῆς μόνον τερπόμενοι, καιρὸς εἶναι νὰ ἐγκύψωσι καὶ εἰς τὸ ἡμελημένον τοῦτο μέχρι τοῦδε κεφάλαιον τῆς ἐθνικῆς δόξης καὶ τιμῆς, εἰς τὴν διὰ τῶν αἰώνων παραδοθεῖσαν, ἐκ πατέρων κληρονομηθεῖσαν καὶ μέχρι νῦν σωζομένην ἐν τῷ ἔθνει ἑλληνικῇ ἐξωτερικῇ μουσικῇ· καιρὸς νὰ μελετήσωσιν αὐτήν, νὰ περισυναγάγωσι τὰ λείψανα αὐτῆς καὶ τὰ κατὰ τόπους ἰδιώματα, ὡς ἔπραξαν καὶ πράτ-

τουσιν εἰς τὴν ἐθνικὴν ἡμῶν γλῶσσαν· καιρὸς ἐκμαθόν-
 τες νὰ γνωρίζωσι καὶ τὴν νῦν ἑλληνικὴν μουσικὴν
 καὶ παραβάλλωσιν αὐτὴν πρὸς τὴν ἀρχαίαν, ἵνα καὶ
 ἐξ ἰδίας ἀντιλήψεως πεισθῶσι περὶ τῆς γνησιότητος
 αὐτῆς. Ἀρίστους δ' ἔχουσι πρὸς τοῦτο βοηθοὺς καὶ ὁ-
 δηγούς, ἔνθεν μὲν τὴν νῦν ἐκκλησιαστικὴν μουσικὴν,
 τὴν ζῶσαν ταύτην τῆς ἀρχαίας ἑλληνικῆς μουσικῆς
 κληρονομίαν, ἔνθεν δὲ τὰ ἀριστουργήματα τῶν ἐνδό-
 ξων ἡμῶν προγόνων, τοὺς ἑλληνας μουσικοὺς συγγρα-
 φεῖς ἀρχαίους τε καὶ βυζαντινοὺς, περὶ οὓς ἐμόχθησαν
 καὶ μοχθοῦσιν οἱ σοφοὶ τῆς Εὐρώπης μεταφράζοντες,
 ἐκδιδόντες καὶ σχολιάζοντες αὐτούς. Πέπεισμαι δὲ ὅτι
 πολὺ κάλλιον τῶν Εὐρωπαίων σοφῶν καὶ βαθύτερον
 θέλουσι κατανοήσει τοὺς ἀρχαίους ἑλληνας μουσικοὺς
 συγγραφεῖς οἱ τῶν ἀρχαίων ἀπόγονοι, τῶν νῦν Ἑλ-
 λήνων οἱ παῖδες, ἐὰν πρὸς τῇ εὐρωπαϊκῇ ἐκμάθωσι καὶ
 τὴν νῦν ἑλληνικὴν μουσικὴν καὶ τὰ ἐν τῷ ἔθνει σωζό-
 μενα αὐτῆς λείψανα μελετήσωσιν. Ὁ δὲ μουσικὸς ἐκ-
 κλησιαστικὸς Σύλλογος ἐτοίμως δέχεται τοὺς τοιού-
 τοὺς ἐταίρους καὶ πᾶσαν ἐρμηνείαν καὶ διδασκαλίαν
 προθυμότατα παρέχει καὶ συναντιλαμβάνεται πρὸς τὴν
 διάδοσιν, ἀνάπτυξιν καὶ καλλιέργειαν τῆς νῦν ἑλληνι-
 κῆς ἐξωτερικῆς μουσικῆς καὶ προσέγγισιν αὐτῆς εἰς
 τὴν ἀρχαίαν. Τὸ ἔθνος ἡμῶν δὲν ὀφείλει νὰ παραδεχθῇ
 ξένην καὶ ἀλλόφυλον μουσικὴν, ἀλλὰ νὰ καλλιεργήσῃ
 καὶ ἀναπτύξῃ τὴν ἑαυτοῦ ἑλληνικὴν μουσικὴν, ὅπερ
 ἐπιβάλλει ἡμῖν ἡ ἐθνικὴ φιλοτιμία, ἐὰν θέλωμεν νὰ
 διακρινώμεθα καὶ ἐν τῇ μουσικῇ, καθάπερ ἐν τῇ γλῶσ-
 σῃ, ὡς ἴδιον ἔθνος, ὡς ἀπόγονοι τοῦ εὐκλεεσάτου ποτὲ
 τῶν ἐπὶ γῆς ἐθνῶν, τοῦ ἑλληνικοῦ.

ΠΑΡΑΡΤΗΜΑ

Ἵνα ἴδῃ δὲ πᾶς τις ὁποῖα εὐσεβῇ καὶ ἐθνικὰ αἰσθήματα διέτρεφεν ἡ Ἑλλάς καὶ ἡ Κυβέρνησις αὐτῆς κατὰ τοὺς πρώτους τῆς αὐτονομίας αὐτῆς χρόνους καὶ ὅπου ἐπεθύμει τὴν ἀνάπτυξιν τῶν μουσικῶν γνώσεων ἐν τῷ ἔθνει καὶ τὴν τελειοποίησιν τῆς τόσο συντελοῦσης εἰς εὐσέβειαν καὶ οὐσιωδῶς συνεργούσης εἰς τὸν ἠθικὸν ἐξευγενισμόν τοῦ ἀνθρώπου καὶ εἰς τὸν καλλωπισμόν τοῦ βίου ἐκκλησιαστικῆς ψαλτικῆς καὶ ὅτι παρεσκεύαζε τὴν ἀναγέννησιν τοῦ περὶ μουσικῆς ζήλου τῶν παλαιῶν Ἑλλήνων ἐν τοῖς νέοις, παραθέτομεν ὧδε τὸ περὶ συστάσεως σχολείου τῆς ψαλτικῆς διάταγμα. Πρὸ δὲ τούτου ὁ ἐκκλησιαστικὸς μουσικὸς Σύλλογος ἐκφράζει τὴν βαθεῖαν αὐτοῦ εὐγνωμοσύνην τῷ κ. Ὑπουργῷ τῶν Ἑκκλησιᾶν κ.λπ. Γ. Μίληση, παρ' οὗ ἔλαβεν ἐφάπαξ βοήθημα πεντακοσίων δραχμῶν (500), καὶ ἐλπίζει εἰς τὸν ἐφάμιλλον τῶν τότε Ὑπουργῶν ζήλον τοῦ νῦν Ὑπουργοῦ, ὅτι δὲν θέλει παύσει οὗτος συντρέχων καὶ τοῦ λοιποῦ τακτικώτερον καὶ κανονικώτερον.

Ἴδου τὸ εἰρημένον διάταγμα:

ΔΙΑΤΑΓΜΑ

ΠΕΡΙ ΣΥΣΤΑΣΕΩΣ ΣΧΟΛΕΙΟΥ ΤΗΣ ΨΑΛΤΙΚΗΣ

ΟΘΩΝ

ΚΑΠ. ΚΑΠ. ΚΑΠ.

Εἰς τὰ διατάγματα περὶ στοιχειώδους καὶ ὑψηλῆς ἐκπαιδεύσεως ἐλάβομεν ἤδη τὴν ἀνήκουσαν πρόνοιαν καὶ περὶ ἀναπτύξεως τῶν μουσικῶν γνώσεων. Διὰ τὴν καταστήσωμεν ὁμοῦς

αὐτὰς γενικὰς, καὶ διὰ τὰ τελειοποιήσωμεν βαθμηδὸν τὴν ψαλτικὴν, ἥτις συνεργεῖ οὐσιωδῶς εἰς τὸν ἠθικὸν ἐξευγενισμόν τοῦ ἀνθρώπου καὶ εἰς τὸν καλλωπισμὸν τοῦ βίου, μετὰ τὴν γνωμοδότησιν τῆς ἐπὶ τῶν Ἐκκλησιαστικῶν Γραμματείας, ἀπεφασίσαμεν καὶ διατάττομεν τὰ ἀκόλουθα·

1^{ον}) Συσταίνεται εἰς Ἀθήνας σχολεῖον ψαλτικῆς, εἰς τὸ ὁποῖον ἐμποροῦν νὰ διδάσκωνται ἀνεξόδως ὅσοι ἔχουν κλίσιν εἰς τὴν ψαλτικὴν καὶ ἰδίως εἰς τὴν χορωδίαν.

2^{ον}) Τὰ ἔξοδα τοῦ σχολείου τούτου τῆς ψαλτικῆς, ἥτοι οἱ μισθοὶ τῶν διδασκάλων, καὶ τὰ ἀναγκαῖα τῆς μουσικῆς θέλουσιν πληρῶνεσθαι παρὰ τοῦ Ἐκκλησιαστικοῦ Ταμείου. Τὸ ἀναγκαῖον οἶκημα θέλει προσδιορισθῇ εἰς ἓν τῶν δημοσίων διδασκικῶν καταστημάτων ἀνεξόδως.

3^{ον}) Οἱ μαθηταὶ τοῦ σχολείου τῆς ψαλτικῆς εἶναι ὑποχρεωμένοι νὰ συμπράττωσιν ἀμισθὶ εἰς τοὺς γινομένους ψαλμοὺς εἰς τὰς ἐκκλησίας καὶ εἰς τὰς χορωδίας ἐν καιρῷ ἐθνικῶν ἑορτῶν.

4^{ον}) Ἡ ἐπὶ τῶν Ἐκκλησιαστικῶν καὶ τῆς Δημοσίας Ἐκπαίδευσεως Γραμματεία ἐπιφορτίζεται νὰ ἐνεργήσῃ τὴν σύστασιν ἐθνικῆς μουσικῆς ἐταιρίας πρὸς διάδοσιν μουσικῶν γνώσεων εἰς τὸ ἐσωτερικόν, καὶ ἐν ταύτῃ πρὸς βελτίωσιν τῆς εἰς εὐσέβειαν τόσον συντελούσης ἐκκλησιαστικῆς ψαλτικῆς, ὥστε νὰ ἀναγεννηθῇ πάλιν ὁ περὶ μουσικῆς ζῆλος τῶν παλαιῶν Ἑλλήνων.

5^{ον}) Τὸ παρὸν διάταγμα θέλει δημοσιευθῇ διὰ τῆς ἐφημερίδος τῆς Κυβερνήσεως. Ἡ ἐπὶ τῶν Ἐκκλησιαστικῶν Γραμματεία ἐπιφορτίζεται τὴν ἐκτέλεσιν αὐτοῦ.

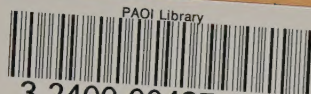
Ἐν Ἀθῆναις τὴν 26 Ἰανουαρίου (7 Φεβρουαρίου) 1837.

Ἐν ὀνόματι καὶ κατ'ἰδιαιτέραν διαταγὴν τῆς Α. Μ. τοῦ Βασιλέως,

ΤΟ ΥΠΟΥΡΓΙΚΟΝ ΣΥΜΒΟΥΛΙΟΝ

Ὁ κόμης ΑΡΜΑΝΣΙΕΡ πρόεδρος, Ι. ΡΙΖΟΣ, ΣΜΑΛΤΣ, Δ. ΜΑΝΣΟΛΑΣ, Α. Γ. ΚΡΙΕΖΙΗΣ, Γ. ΛΑΣΣΑΝΙΗΣ.

GTU Library
2400 Ridge Road
Berkeley, CA 94709
For renewals call (510) 649-2500
All items are subject to recall

